OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PAOLA MENGOZZIEGO
przedstawiona w dniu 30 kwietnia 2009 r. [1]

I — Okoliczności powstania sporu, postępowanie i żądania stron

1. Decyzją C(2004) 4221 wersja ostateczna z dnia 26 października 2004 r., dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 [WE] (Sprawa COMP/F-1/38.338 — PO/Igły) (zwaną dalej „sporną decyzją"), Komisja Wspólnot Europejskich stwierdziła w art. 1 tej decyzji, że William Prym GmbH & Co. KG i Prym Consumer GmbH & Co. KG naruszyły art. 81 ust. 1 WE, uczestnicząc w serii porozumień dokonujących lub przyczyniających się, po pierwsze, do podziału rynku produktowego poprzez segmentację europejskiego rynku twardych artykułów pasmanteryjnych, a po drugie, do podziału rynku geograficznego poprzez segmentację europejskiego rynku igieł, wspólnie z dwoma brytyjskimi przedsiębiorstwami i ich spółkami zależnymi to jest, odpowiednio z jednej strony Coats Holdings Ltd i J&P Coats Ltd (zwanymi dalej łącznie „grupą Coats") a z drugiej strony Entaco Group Ltd i Entaco Ltd (zwanymi dalej łącznie „grupą Entaco").

2. W art. 2 spornej decyzji Komisja nałożyła na wnoszące odwołanie grzywnę w wysokości 30 mln EUR.

3. W spornej decyzji Komisja określiła tę grzywnę uwzględniając wagę i czas trwania naruszenia, to jest obydwa kryteria wymienione zarówno w art. 15 ust. 2 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81] i [82] traktatu [2], ze zmianami (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 17"), jak też w art. 23 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r., w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu [3]. W celu ustalenia kwoty grzywny nałożonej na wnoszące odwołanie w spornej decyzji, Komisja posłużyła się także, nie powołując się jednak na nią wyraźnie, metodą przedstawioną w wytycznych z 1998 r. w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 Traktatu EWWiS [4] (zwanych dalej „wytycznymi").

4. Oceniając wagę naruszenia badaną w pkt 317–321 uzasadnienia spornej decyzji, Komisja wzięła zatem pod uwagę charakter naruszenia, jego „rzeczywisty wpływ na rynek", jak również wielkość właściwego rynku geograficznego. Na podstawie tych czynników Komisja stwierdziła, że przedsię-

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dz.U. 1962, 13, s. 204.
3 — Dz.U. 2003, L 1, s. 1.
4 — Dz.U. C 9, s. 3.

biorstwa — strony porozumienia popełniły „bardzo ciężkie" naruszenie, uprawniające ją do określenia kwoty wyjściowej grzywny nałożonej na wnoszące odwołanie w wysokości 20 mln EUR.

5. Jeżeli chodzi o czas trwania naruszenia, Komisja stwierdziła, że trwało ono co najmniej przez okres pięciu lat i trzech miesięcy, to jest od dnia 10 września 1994 r. do dnia 31 grudnia 1999 r. Wobec tego Komisja podwyższyła kwotę wyjściową o 50%, tak aby odzwierciedlała ona czas trwania naruszenia. Komisja określiła więc kwotę podstawową grzywny dla wnoszących odwołanie na 30 mln EUR.

6. Ponadto w punkcie 331 uzasadnienia spornej decyzji, Komisja odmówiła wnoszącym odwołanie uwzględnienia okoliczności łagodzących, podkreślając w szczególności, że wcześniejsze odstąpienie od niedozwolonego porozumienia nie wyniknęło z jej interwencji oraz że to wcześniejsze odstąpienie zostało już przez nią uwzględnione przy ustalaniu czasu trwania naruszenia.

7. Poza tym Komisja uznała, że jedynie grupa Entaco spełniła przesłanki wymienione w pkt B komunikatu Komisji z dnia 18 lipca 1996 r. w sprawie nienakładania grzywien lub obniżania ich kwoty w sprawach dotyczących karteli [5] (zwanego dalej „komunikatem o współpracy"). Całkowita kwota grzywny wymierzonej wnoszącym odwołanie w spornej decyzji wyniosła zatem 30 mln EUR.

8. Pismem złożonym w sekretariacie Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich w dniu 28 stycznia 2005 r., wnoszące odwołanie zażądały tytułem żądania głównego stwierdzenia nieważności spornej decyzji w dotyczącym ich zakresie, oraz tytułem żądania ewentualnego, uchylenia lub obniżenia grzywny, która została na nie solidarnie nałożona.

9. Wyrokiem z dnia 12 września 2007 r. (zwanym dalej „zaskarżonym wyrokiem") [6] Sąd częściowo uwzględnił skargę w zakresie, w jakim zmierzała ona do obniżenia grzywny, uznając, że wnoszącym odwołanie niesłusznie odmówiono uwzględnienia korzyści wynikających z pkt D ust. 2 komunikatu o współpracy, z tytułu niekwestionowania faktów stwierdzonym w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów wystosowanym przez Komisję w dniu 15 marca 2004 r. Z tego względu Sąd, w ramach przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania w rozumieniu art. 229 WE, obniżył kwotę grzywny nałożonej na wnoszące odwołanie do 27 mln EUR. W pozostałym zakresie Sąd oddalił skar-

5 — Dz.U. C 207, s. 4.
6 — Sprawa T-30/05 Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-107.

gę. Orzekając o kosztach Sąd nakazał wnoszącym odwołanie poniesienie 90% ich własnych kosztów, jak również 90% kosztów Komisji, natomiast Komisji poniesienie pozostałej części.

II — Analiza prawna

A — *Uwagi wstępne*

10. Pismem złożonym w sekretariacie Trybunału w dniu 30 listopada 2007 r. wnoszące odwołanie odwołały się od zaskarżonego wyroku, domagając się tytułem żądania głównego, aby Trybunał uchylił powyższy wyrok w zakresie, w jakim jest on dla nich niekorzystny oraz aby stwierdził nieważność spornej decyzji, w dotyczącym ich zakresie. Tytułem żądania ewentualnego wnoszące odwołanie domagają się uchylenia lub obniżenia grzywny nałożonej na nie na podstawie art. 2 spornej decyzji i przekazania sprawy do Sądu celem rozstrzygnięcia. Wnoszące odwołanie żądają również, aby Komisja została obciążona kosztami całego postępowania.

11. W odpowiedzi na odwołanie Komisja wnosi, aby Trybunał oddalił odwołanie i obciążył wnoszące odwołanie kosztami postępowania.

12. Strony zostały wysłuchane podczas ich wystąpień w trakcie rozprawy, która odbyła się w dniu 5 marca 2009 r.

13. Wnoszące odwołanie powołują pięć zarzutów na poparcie odwołania. Dwa pierwsze zarzuty, oparte odpowiednio na naruszeniu prawa do obrony oraz na pozbawieniu prawa do sądu, uzasadniają wniosek o uchylenie (w całości) zaskarżonego wyroku. Pozostałe trzy zarzuty, jak wyjaśnię dokładniej w dalszej kolejności, dotyczą wyłącznie określenia wysokości grzywny nałożonej na wnoszące odwołanie solidarnie, a zatem, gdyby co najmniej jeden z nich został uwzględniony, mogą one skutkować wyłącznie częściowym uchyleniem zaskarżonego wyroku i, w takim przypadku, zmianą spornej decyzji, o ile Trybunał uznałby, na podstawie art. 61 akapit pierwszy Statutu Trybunału Sprawiedliwości, że stan postępowania na to pozwala.

14. Zaznaczę jednak od razu, że nie wydaje mi się, aby którykolwiek z zarzutów podniesionych przez wnoszące odwołanie na jego poparcie, mógł skutkować uchyleniem, chociażby w części, zaskarżonego wyroku, mimo że uzasadnienie tego wyroku pod pewnymi względami zasługuje na krytykę, co wyjaśnię w dalszej kolejności.

B — *W przedmiocie pierwszego zarzutu odwołania opartego na naruszeniu prawa do obrony, a w szczególności prawa do bycia wysłuchanym*

1. Rozważania Sądu

15. Wnoszące odwołanie zarzuciły przed Sądem, że Komisja naruszyła ich prawo do bycia wysłuchanym, ponieważ podzieliła jednolite początkowo postępowanie w sprawie „twardych wyrobów pasmanteryjnych" na dwa odrębne postępowania, to jest z jednej strony postępowanie w sprawie „twardych wyrobów pasmanteryjnych: igły" (zwane dalej „sprawą »igieł«"), w którym wydana została sporna decyzja a z drugiej strony postępowanie w sprawie „twardych wyrobów pasmanteryjnych: zapięcia" (zwane dalej „sprawą »zapięć«"). Wnoszące odwołanie twierdziły, że gdyby Komisja uszanowała ich prawo do bycia wysłuchanym, to zwróciłyby jej uwagę na fakt, że kwota grzywny nałożonej w spornej decyzji powinna zostać określona w ramach całościowej oceny, z uwagi na związek istniejący między sprawą „igieł" a sprawą „zapięć". Wnoszące odwołanie podkreślały, że Komisja wydając sporną decyzję nie wzięła pod uwagę sprawy „zapięć", co sprawiło, że grzywna nałożona na wnoszące odwołanie w tej decyzji jest o wiele wyższa (około 8,9% łącznego światowego obrotu wnoszących odwołanie), niż byłaby, gdyby obie sprawy były rozpoznawane łącznie.

16. Sąd nie zgodził się z tą argumentacją. W punkcie 61 zaskarżonego wyroku stwierdził on przede wszystkim, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów przesłane wnoszącym odwołanie w dniu 15 marca 2004 r., nosiło jednoznaczny tytuł: „przedstawienie zarzutów w postępowaniu PO/twarde wyroby pasmanteryjne: igły" oraz że w związku z tym wnoszące odwołanie dowiedziały się, najpóźniej w tym dniu, iż Komisja wszczęła odrębne postępowanie dotyczące rynku igieł. Zdaniem Sądu wnoszące odwołanie mogły zatem bronić się przed podziałem postępowań w odpowiedzi na powyższe przedstawienie zarzutów.

17. W punktach 63–66 zaskarżonego wyroku Sąd dodał:

„63. Jeżeli chodzi o argumenty dotyczące pułapu 10% oraz spoczywającego rzekomo na Komisji obowiązku dokonania »całościowej oceny« spraw igieł i zapięć, należy zauważyć, że art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi jedynie, iż grzywna nakładana na każdego z biorących udział w naruszeniu, nie może przekroczyć 10% całkowitego obrotu uzyskanego w poprzedzającym roku obrotowym. Powyższy przepis nie odnosi się do sumy różnych grzywien nałożonych na przedsiębiorstwo. Jeżeli skarżące rzeczywiście popełniły odrębne naruszenia, to fakt, że naruszenia te zostały ustalone w kilku decyzjach czy w jednej decyzji, jest bez znaczenia. Jedyną kwestią, którą należy wyjaśnić, jest to, czy chodzi w istocie o odrębne naruszenia, czy też nie.

64. W tym kontekście, uzasadnione obiektywnymi przyczynami prawo Komisji do rozdzielenia jak również do łączenia spraw, zostało pośrednio uznane w wyroku Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03, […] Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji (zwanym dalej wyrokiem „Tokai II"). W punkcie 118 tego wyroku Sąd stwierdził, że Komisja mogła nałożyć na SGL Carbon, jedną ze skarżących w tych sprawach, trzy różne grzywny (w dwóch decyzjach), z których każda mieściła się w granicach określonych przez art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, pod warunkiem, że SGL Carbon popełnił trzy różne naruszenia postanowień art. 81 ust. 1 WE.

65. Sytuacja w niniejszej sprawie nie jest całkowicie porównywalna z tą, na podstawie której wydany został wyrok w sprawie Tokai II, pkt 64 powyżej, ponieważ sprawy igieł i zapięć, zdaniem skarżących, pokrywają się jeżeli chodzi o ich przyczynę, właściwe rynki, okres, którego dotyczy naruszenie oraz uczestniczące przedsiębiorstwa. Skarżące podnoszą bowiem, że definicja rynku figurująca w piśmie zawierającym przedstawienie zarzutów w sprawie zapięć, odpowiada »prawie dosłownie« definicji znajdującej się w motywie 46 [spornej] decyzji.

66. Powyższe twierdzenia będą jednak mogły zostać zweryfikowane dopiero po wydaniu decyzji w sprawie zapięć. W trakcie procedury ustnej Komisja potwierdziła, że postępowanie administracyjne w sprawie zapięć nie jest zakończone i że nie została jeszcze wydana żadna decyzja. Z tego względu wszelkie przypuszczenia dotyczące jego ewentualnego wyniku i rzekomego braku obiektywnych podstaw do dokonania podziału postępowań (zob. w przedmiocie tego wymogu pkt 119–124 wyroku Tokai II, pkt 64 powyżej) leżą w sferze domysłów i nie mogą podważyć zgodności z prawem [spornej] decyzji".

2. Argumentacja stron

18. W ramach niniejszego zarzutu wnoszące odwołanie podnoszą, że Sąd dopuścił się naruszenia prawa orzekając w pkt 61 zaskarżonego wyroku, że wiedziały one, co najmniej od chwili przedstawienia zarzutów w dniu 15 marca 1994 r., o tym, że Komisja wszczęła odrębne postępowanie dotyczące rynku igieł i że od tego momentu mogły one bronić się przed podziałem postępowania. Zdaniem wnoszących odwołanie sama wiedza o podziale postępowania nie jest wystarczająca dla umożliwienia im skutecznego wykonywania prawa do obrony. Ich zdaniem Komisja winna była wskazać fakty i powody, dla których dokonała ona podziału postępowania, ponieważ z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 1994 r. wynikało jedynie, że Komisja uważała postępowanie wnoszących odwołanie w branży „twardych wyrobów pasmanteryjnych: igły" za odrębne naruszenie w stosunku do postępowania w branży „twardych wyrobów pasmanteryjnych: zapięcia". W ocenie wnoszących odwołanie, wskutek naruszenia prawa przez Sąd zostały one pozbawione możliwości wykazania, że istnieje znacząca

liczba okoliczności przedstawionych przez nie w odwołaniu wskazujących, że czyny popełnione w sprawach „igieł" i „zapięć" powinny być traktowane, przynajmniej w części, jako jedno ciągłe naruszenie w rozumieniu art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. W trakcie rozprawy wnoszące odwołanie podkreśliły, że wniosły do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2007) 4257 wersja ostateczna z dnia 19 września 2007 r., w sprawie COMP/E-1/39.168 — Galanteria z metali i tworzyw sztucznych: zapięcia [7] (zwanej dalej „decyzją w sprawie »zapięć«").

19. W odpowiedzi na odwołanie Komisja twierdzi z jednej strony, że zarzut ten powinien zostać oddalony jako niedopuszczalny ze względu na to, że wnoszące odwołanie po raz pierwszy podnoszą, iż czwarte naruszenie rozpoznane w decyzji w sprawie „zapięć" stanowi jedno ciągłe naruszenie łącznie z naruszeniem stwierdzonym w spornej decyzji. Zdaniem Komisji wnoszące odwołanie nie sformułowały bowiem nigdy takiego zarzutu przed Sądem, nawet w sposób ogólny. Komisja odsyła w tym względzie w szczególności do pkt 12–23 skargi wniesionej do Sądu, w których to punktach wnoszące odwołanie zarzuciły, że gdyby wiedziały o podziale postępowań, to zwróciłyby uwagę, że grzywna w obydwu sprawach nie może przekroczyć pułapu 10% obrotu. Z drugiej strony Komisja uważa również za niedopuszczalny oraz, tytułem ewentualnym, za bezzasadny zarzut wnoszących odwołanie, jakoby Komisja dokonując podziału postępowania, nie dopełniła obowiązku uzasadnienia.

3. Ocena

a) W przedmiocie zakresu zarzutu odwołania i jego dopuszczalności

20. Tytułem wstępu należy przypomnieć, że w ramach odwołania kompetencje Trybunału są co do zasady ograniczone do oceny prawnego rozstrzygnięcia w kwestii zarzutów, które były rozpatrywane przez sąd pierwszej instancji [8]. Strona nie może więc co do zasady podnosić po raz pierwszy przed Trybunałem zarzutu, którego nie powołała przed Sądem, ponieważ oznaczałoby to umożliwienie Trybunałowi kontroli zgodności z prawem rozstrzygnięcia przyjętego przez Sąd w odniesieniu do zarzutów, których Sąd ten nie rozpoznawał [9].

21. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że wnoszące odwołanie, w ramach zarzutu odnoszącego się do naruszenia istot-

7 — Skarga ta, aktualnie w toku przed Sądem, została zarejestrowana pod numerem T-454/07.

8 — Zobacz podobnie w szczególności wyrok z dnia 1 lutego 2007 r. w sprawie C-266/05 P Sison przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-1233, pkt 95 i powołane tam orzecznictwo.

9 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Sison przeciwko Radzie.

nych wymogów procedury, podniosły przed Sądem naruszenie ich prawa do bycia wysłuchanym poprzez to, że nie mogły one przed wydaniem spornej decyzji przedstawić swoich uwag dotyczących rozdzielenia postępowania w sprawie „igieł" od postępowania w sprawie „zapięć".

22. Wnoszące odwołanie kontynuują tę argumentację w odwołaniu, poddając krytyce w szczególności pkt 61 zaskarżonego wyroku, lecz zdają się rozszerzać zarzut na „naruszenie prawa do obrony, a w szczególności prawa do bycia wysłuchanym", nie twierdząc jednak, że sam Sąd w ramach postępowania, które doprowadziło do wydania zaskarżonego wyroku, naruszył to prawo. Prawo do bycia wysłuchanym jest jedynie sposobem wykonywania prawa do obrony. Dlatego uważam, że badanie pierwszego zarzutu odwołania powinno być ograniczone do sprawdzenia, czy Sąd miał słuszność oddalając podniesiony przez wnoszące odwołanie zarzut naruszenia prawa do bycia wysłuchanym.

23. Przed rozpoczęciem tego badania, należy odpowiedzieć na dwa zarzuty niedopuszczalności podniesione przez Komisję. Już teraz zaznaczę, że moim zdaniem należałoby je oddalić.

24. Po pierwsze, w odniesieniu do pierwszego zarzutu niedopuszczalności, należy przede wszystkim zauważyć, że zarzut odwołania oparty na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym, w określonych przeze mnie granicach, nie stanowi w żadnym razie nowego zarzutu, który nie był przedmiotem sporu przed sądem pierwszej instancji i który zgodnie z orzecznictwem, nie mógłby co do zasady być rozpoznawany przez Trybunał w ramach odwołania [10].

25. Po drugie, Komisja w odpowiedzi na odwołanie, wyraża pewne wahanie co do kwalifikacji rzekomo nowego zarzutu podniesionego przez wnoszące odwołanie, odnoszącego się do istnienia jednego i ciągłego naruszenia w postępowaniach dotyczących „igieł" i „zapięć", określając go zarówno jako nowy „argument" jak też „zarzut" [11].

26. Pomimo że kwalifikacja ta wydaje się mieć podstawowe znaczenie, gdy chodzi o uwzględnienie bądź oddalenie żądania stwierdzenia niedopuszczalności zgłoszonego z powodu powołania nowego zarzutu przed Trybunałem orzekającym w sprawie odwołania, to prawdą jest, że Trybunał raczej rzadko bada tę kwestię, poprzestając czasami na zakwalifikowaniu takiego czy innego zarzutu jako „argumentu" i uznaniu jego dopuszczalności, nie starając się zbadać uprzednio, czy nie jest to w istocie zarzut [12], lub też, co bardziej naganne i moim zdaniem błędne, na stosowaniu zasady

10 — Zobacz orzecznictwo powołane w przypisie na stronicy 8.

11 — Zobacz w tym względzie pkt 3 odpowiedzi na odwołanie.

12 — Jeżeli chodzi o dopuszczalność argumentów wywiedzionych z europejskiej Konwencji Ochrony Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., zob. w tym względzie wyrok z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-229/05 P, PKK i KNK przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-439, pkt 66, w którym Trybunał stwierdził, że „[...] w postępowaniu odwoławczym wnoszący odwołanie ma swobodę powoływania się na każdy argument mający znaczenie dla sprawy — z jedynym zastrzeżeniem, iż odwołanie nie może zmieniać przedmiotu sporu przed Sądem. Wbrew twierdzeniom Rady nie istnieje żaden obowiązek tego rodzaju, by każdy argument przedstawiony w ramach odwołania był uprzednio przedmiotem dyskusji w pierwszej instancji. Takie ograniczenie jest nie do przyjęcia, ponieważ jego skutkiem byłoby pozbawienie w znacznej mierze postępowania odwoławczego jego sensu".

niedopuszczalności powoływania nowych zarzutów, do każdego nowego argumentu podniesionego przez strony wnoszące odwołanie na poparcie danego zarzutu, i na uznaniu tego argumentu za niedopuszczalny [13].

27. Ze swojej strony uważam, że w niniejszej sprawie należy sprawdzić, czy powołany zarzut wywiedziony z istnienia jednego naruszenia oparty jest na innej podstawie prawnej niż zarzut oparty na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym, a w takim wypadku ten pierwszy zarzut powinien zostać uznany za odrębny i nowy zarzut, który należy uznać za niedopuszczalny jako podniesiony po raz pierwszy przed Trybunałem, lub czy zarzut ten jest powołany jedynie na poparcie zarzutu opartego na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym, a w takim razie stanowi on tylko argument, który należy uznać za dopuszczalny [14].

28. Otóż jak wynika z odwołania oraz z odpowiedzi Komisji na odwołanie, w niniejszej sprawie zarzut odnoszący się do jednego i ciągłego naruszenia, który niewątpliwie nie został podniesiony w takim brzmieniu przed Sądem, wydaje się stanowić konsekwencję zarzucanego Komisji naruszenia prawa do wysłuchania. Wnoszące odwołanie wskazują bowiem wyraźnie, w szczególności w pkt 12, 13 odwołania, konsekwencje jakie miało zarzucane naruszenie zasad postępowania, opisując je w rozdziale odwołania zatytułowanym „Skutki uchybienia proceduralnego dla sytuacji majątkowej wnoszących odwołanie", powołując się na orzecznictwo, zgodnie z którym naruszenie prawa do bycia wysłuchanym może skutkować stwierdzeniem nieważności aktu tylko wówczas, gdyby wolne od takiego uchybienia postępowanie mogło zakończyć się innym wynikiem [15]. Wnoszące odwołanie przedstawiają zatem w odwołaniu argumentację, zgodnie z którą wiele okoliczności wskazuje na to, że czyny popełnione w sprawach „igieł" i „zapięć" powinny być uznane za jedno ciągłe naruszenie, jedynie w celu wykazania konsekwencji, jakie miałoby zarzucane naruszenie prawa do bycia wysłuchanym dla ich sytuacji i dla spornej decyzji. Dlatego więc chodzi jedynie o środek przedstawiony na poparcie zarzutu opartego na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym. Z tego względu środek ten powinien zostać potraktowany jako argument, który należy uznać za dopuszczalny.

29. Wreszcie jak wynika z pkt 63–66 zaskarżonego wyroku, Sąd odnosząc się do zarzutu opartego na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym, niewątpliwie wypowiedział się co do kwestii ewentualnego rozdzielenia przez Komisję jednego i ciągłego naruszenia. Co prawda w świetle przytoczonej w pkt 15, 28 niniejszej opinii argumentacji wnoszących odwołanie dotyczącej wpływu, jaki naruszenie przez Komisję prawa do bycia wysłuchanym

13 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-167/04 P JCB Service przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8935, który w pkt 114 precyzuje, że: „[w] postępowaniu odwoławczym kompetencje Trybunału są […] ograniczone do oceny prawnego rozstrzygnięcia w kwestii zarzutów i argumentów, które były roztrząsane w pierwszej instancji". Zobacz również wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r. w sprawie C-202/07 P France Télécom przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-2369, pkt 59, 60.

14 — W oparciu o rozróżnienie pomiędzy argumentem prawnym a zarzutem dokonane przez Trybunał w wyroku z dnia 25 października 2007 r. w sprawie C-167/06 P Komninou i in. przeciwko Komisji, pkt 24.

15 — Zobacz w tym względzie w szczególności wyrok z dnia 14 lutego 1990 r. w sprawie C-301/87 Francja przeciwko Komisji, Rec. s. I-307, pkt 31. Zobacz podobnie również wyrok z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-308/04 P SGL Carbon przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5977, pkt 98 i powołane tam orzecznictwo.

miało rzekomo na rozstrzygnięcie spornej decyzji, takie rozważania Sądu, mimo nieco niejasnego sformułowania, były zbyteczne, ponieważ Sąd oddalił zarzut wnoszących odwołanie oparty na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym.

30. Tym nie mniej, w ramach dopuszczalnego zarzutu, do wnoszącego odwołanie należy co do zasady przedstawianie argumentów na jego poparcie według swego uznania, bądź w oparciu o argumenty już przedstawione przed Sądem bądź też przytaczając nowe argumenty, odnoszące się w szczególności do stanowiska Sądu. W przeciwnym razie postępowanie odwoławcze byłoby częściowo pozbawione sensu [16].

31. W każdym bądź razie, mając na względzie poprzedzające rozważania, jest oczywiste, że twierdzeń przedstawionych przez wnoszące odwołanie w pkt 13–29 odwołania, odnoszących się do istnienia jednego i ciągłego naruszenia wspólnego dla postępowań w sprawie „igieł" i „zapięć" nie należy interpretować jako zmierzających do powołania przed Trybunałem zarzutu opartego na naruszeniu prawa bądź na błędnej ocenie w odniesieniu do twierdzeń przedstawionych w pkt 250–260 uzasadnienia spornej decyzji, zgodnie z którymi istnieje jedno i ciągłe naruszenie na rynkach określonych w tej decyzji. Gdyby bowiem tak było, to zgodnie z orzecznictwem, tego rodzaju zarzut odnoszący się do zasadności spornej decyzji byłby niedopuszczalny, ponieważ nie ulega wątpliwości, że nie został on podniesiony przed Sądem.

32. Po drugie, jeżeli chodzi o żądanie stwierdzenia niedopuszczalności zgłoszone przez Komisję w stosunku do podniesionego przez wnoszące odwołanie zarzutu dotyczącego braku uzasadnienia, który to brak stanowi o wadliwości podziału postępowania, moim zdaniem również to żądanie nie zasługuje na uwzględnienie.

33. Przyznaję co prawda, że zarzut ten należałoby uznać za odrębny od zarzutu opartego na naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym i że niewątpliwie nie był on podniesiony przed Sądem.

34. Powyższe dwa stwierdzenia mogłyby skutkować oddaleniem tego zarzutu, jako powołanego po raz pierwszy. Można zresztą zauważyć, że Trybunał w wyroku w sprawie O'Hannrachain przeciwko Parlamentowi, orzekł już o niedopuszczalności niepodniesionego przed sądem pierwszej instancji zarzutu, zmierzającego do stwierdzenia rzekomego uchybienia przez instytucję wspólnotową obowiązkowi uzasadnienia, na tej podstawie, że spór rozpoznawany przez Trybunał w ramach odwołania nie może mieć szerszego zakresu niż ten, który był przedmiotem rozpoznawania przez Sąd [17].

16 — Zobacz ww. wyrok w sprawie PKK i KNK przeciwko Komisji, pkt 64 wraz z powołanym orzecznictwem.

17 — Wyrok z dnia 5 czerwca 2003 r. w sprawie C-121/01 P, Rec. s. I-5539, pkt 39.

35. Jednakże stanowisko przyjęte w powołanym wyroku O'Hannrachain przeciwko Parlamentowi wydaje mi się nadmiernie rygorystyczne, ponieważ nie uwzględnia ono orzecznictwa Trybunału, zgodnie z którym naruszenie obowiązku uzasadnienia stanowi bezwzględną podstawę zaskarżenia, która powinna być brana pod uwagę z urzędu przez sądy wspólnotowe [18]. Otóż, jak orzekł ostatnio Trybunał w pkt 49, 50 wydanego na skutek odwołania wyroku w sprawie Chronopost i La Poste przeciwko UFEX i in., badanie bezwzględnej podstawy zaskarżenia może mieć miejsce na każdym etapie postępowania, nawet jeżeli strona, która podniosła ten zarzut, nie zrobiła tego przed Trybunałem [19]. Należy w tym względzie zauważyć, że Trybunał w pkt 49 wyroku Chronopost i La Poste przeciwko UFEX i in., powołał się na pkt 25 swojego wyroku w sprawie Komisja przeciwko Daffix [20], w którym podniesiono naruszenie obowiązku uzasadnienia. Powyższe odniesienie skłania mnie do uznania, że Trybunał pośrednio lecz konsekwentnie przyjął, iż należy dopuścić powołanie zarzutu opartego na naruszeniu obowiązku uzasadnienia, a w szczególności na braku uzasadnienia, mimo że nie został on podniesiony przed sądem pierwszej instancji.

36. W każdym bądź razie wnoszące odwołanie zdają się zarzucać Sądowi, że nie podniósł z urzędu rzekomego braku uzasadnienia podziału dochodzenia na dwa odrębne postępowania.

37. Dlatego uważam, że Trybunał powinien oddalić obydwa argumenty przedstawione przez Komisję, zmierzające do stwierdzenia niedopuszczalności pierwszego zarzutu odwołania.

b) Co do istoty sprawy

38. Jeżeli chodzi o istotę sprawy, uważam, że niniejszy zarzut odwołania powinien zostać oddalony.

39. Po pierwsze, wnoszące odwołanie nie mogą moim zdaniem czynić Sądowi zarzutu z tego, że w punkcie 61 zaskarżonego wyroku orzekł, iż miały one możliwość przedstawienia swoich uwag w przedmiocie podziału postępowania w ramach odpowiedzi na pismo

18 — Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie C-367/95 P Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, Rec. s. I-1719 pkt 67, jak również z dnia 30 marca 2000 r. w sprawie C-265/97 P VBA przeciwko Florimex i in., Rec. s. I-2061, pkt 114. Jeżeli chodzi o pojęcie bezwzględnej podstawy zaskarżenia, zobacz również pkt 102–104 mojej opinii przedstawionej w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 13 września 2007 r. w sprawie C-443/05 P Common Market Fertilizers przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-7209. Jeśli chodzi o obowiązek uzasadnienia aktu, jako kwestię wynikającą z zasady porządku publicznego, którą sąd ma obowiązek badać z urzędu, to wydaje się, że orzecznictwo nie dokonuje rozróżnienia pomiędzy podwójną funkcją reguł odnoszących się do uzasadnienia, to znaczy z jednej strony funkcją polegającą na umożliwieniu sądowej kontroli legalności aktu (cel obiektywny), a z drugiej strony funkcją polegającą na zapewnieniu stronie możliwości zapoznania się z uzasadnieniem przyjętego środka, tak aby mogła ona bronić swych praw i zweryfikować zasadność aktu (cel subiektywny) (w odniesieniu do tej podwójnej funkcji, zob. w szczególności wyroki: z dnia 17 stycznia 1984 r. w sprawach połączonych 43/82 i 63/02 VBVB i VBBB przeciwko Komisji, Rec. s. 19, pkt 22; z dnia 17 stycznia 1995 r. w sprawie C-360/92 P Publishers Association przeciwko Komisji, Rec. s. I-23, pkt 39 oraz z dnia 18 września 2003 r. w sprawie C-338/00 P Volkswagen przeciwko Komisji Rec. s. I-9189, pkt 124). Wydaje się, że stwierdzenie niedopuszczalności w powołanym wyżej wyroku w sprawie O'Hannrachain przeciwko Parlamentowi, nie jest oparte na takim rozróżnieniu. W każdym bądź razie, z uwagi na wyłącznie subiektywny cel, jakiemu służy przestrzeganie prawa do obrony, zarzut oparty na naruszeniu tych praw (lub prawa do bycia wysłuchanym) nie może według mnie zostać uznany za bezwzględną podstawę zaskarżenia. Sądy wspólnotowe nie powinny zatem móc badać takiego zarzutu z urzędu.

19 — Wyrok z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawach połączonych C-341/06 P i C-342/06 P, Zb.Orz. s. I-4777.

20 — Wyrok z dnia 20 lutego 1997 r. w sprawie C-166/95 P, Rec. s. I-983, pkt 25.

w sprawie przedstawienia zarzutów, które zostało im przesłane w dniu 15 marca 2004 r. i które nosiło jednoznaczny tytuł „Przedstawienie zarzutów w postępowaniu PO/ twarde wyroby pasmanteryjne: igły".

40. Należy w tym względzie przypomnieć, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów przewidziane w rozporządzeniu nr 17 (oraz w rozporządzeniu nr 1/2003) jest w postępowaniu dokumentem przygotowawczym w stosunku do decyzji kończącej postępowanie. Dokument ten ogranicza przedmiot wszczętego postępowania administracyjnego, uniemożliwiając w ten sposób Komisji przedstawienie w decyzji innych zarzutów. Dokument ten powinien wskazywać główne okoliczności, na których opiera się Komisja na tym etapie postępowania. Dokonana przez Komisję w piśmie zawierającym przedstawienie zarzutów ocena stanu faktycznego lub ocena prawna ma zatem wyłącznie tymczasowy charakter [21].

41. Ponadto zasada poszanowania prawa do obrony wymaga, aby w trakcie postępowania administracyjnego zainteresowane przedsiębiorstwa miały sposobność skutecznego przedstawienia swego punktu widzenia w odniesieniu do prawdziwości i znaczenia zarzucanych faktów i okoliczności, jak również w odniesieniu do dokumentów przedstawionych przez Komisję na poparcie zarzutu naruszenia traktatu WE [22]. Komisja powinna wziąć pod uwagę okoliczności wynikające z postępowania administracyjnego, bądź rezygnując z zarzutów, które okazały się bezpodstawne, bądź dopracowując i uzupełniając, zarówno pod względem faktycznym jak i prawnym swoją argumentację na poparcie zarzutów, które podtrzymuje [23].

42. Innymi słowy to właśnie pismem w sprawie przedstawienia zarzutów zainteresowane przedsiębiorstwo jest informowane o wszystkich istotnych okolicznościach, na których opiera się Komisja na tym etapie postępowania i dopiero po otrzymaniu tego pisma przedsiębiorstwo to może w pełni korzystać z prawa do obrony [24].

43. Otóż w niniejszej sprawie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 2004 r. w sposób jednoznaczny ograniczyło przedmiot postępowania administracyjnego zakończonego wydaniem spornej decyzji do „twardych wyrobów pasmanteryjnych: igły".

44. Ta wskazówka była wystarczająca, aby umożliwić wnoszącym odwołanie przedsta-

21 — Zobacz podobnie postanowienie z dnia 18 czerwca 1986 r. w sprawach połączonych 142/84 i 156/84 British American Tobacco i Reynolds Industries przeciwko Komisji, Rec. s. 1899, pkt 13, jak również wyroki: z dnia 17 listopada 1987 r. w sprawach połączonych 142/84 i 156/84 British American Tobacco i Reynolds Industries przeciwko Komisji Rec. s. 4487, pkt 70 oraz z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 67 wraz z powołanym tam orzecznictwem.

22 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 66 wraz z powołanym orzecznictwem.

23 — Zobacz wyrok z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 92 i ww. wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji pkt 67, jak również ww. postanowienie w sprawie British American Tobacco i Reynolds Industries przeciwko Komisji, pkt 13.

24 — Zobacz wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie C-407/04 P Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-829, pkt 59 i powołane tam orzecznictwo.

wienie ich punktu widzenia w przedmiocie podziału postępowania oraz, jeśli uważały, że podział ten jest dla nich niekorzystny, aby go zakwestionować.

45. Należy zresztą zauważyć, nie wypowiadając się w przedmiocie zasadności tego zarzutu, że wnoszące odwołanie przyznają wyraźnie w pkt 10 odwołania, iż z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 2004 r. wynika, że Komisja uznaje ich działalność w sprawie „igieł" za odrębne naruszenie względem działalności w sprawie „zapięć".

46. Oświadczenie to wskazuje, że wnoszące odwołanie z powodzeniem mogły skutecznie przedstawić swój punkt widzenia w przedmiocie podziału postępowania na etapie przedstawienia zarzutów. Wnoszące odwołanie nie potrafią jasno wytłumaczyć powodów, dla których, mimo że były poinformowane i miały świadomość tego, jakie stanowisko, przynajmniej tymczasowo, zajęła Komisja, nie mogły przedstawić chociażby w skrócie swoich uwag co do tego stanowiska w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, na której sporządzenie miały ponad dwumiesięczny termin licząc od dnia doręczenia tego pisma.

47. Dodam, że przedstawienie takich uwag na powyższym etapie postępowania nie byłoby równoznaczne z przyznaniem przez wnoszące odwołanie zaistnienia naruszenia w sprawie „zapięć" [25], czego zresztą wnoszące odwołanie nie zarzucają.

48. Po drugie, zarzut, zgodnie z którym rozdzielenie postępowania na etapie przedstawienia zarzutów jest dotknięte wadliwością z powodu braku uzasadnienia, także nie zasługuje na uwzględnienie.

49. Należy przypomnieć, że postępowanie administracyjne, które prowadzi do wydania decyzji stwierdzającej naruszenie art. 81 ust. 1 WE, jest co do zasady podzielone na dwa etapy, z których każdy posiada własną wewnętrzną logikę. Pierwszy etap, czyli postępowanie poprzedzające przedstawienie zarzutów, ma umożliwić Komisji zajęcie stanowiska w przedmiocie ukierunkowania postępowania. Drugi etap trwający od przedstawienia zarzutów do wydania końcowej decyzji, ma umożliwić Komisji ostateczne zajęcie stanowiska w przedmiocie zarzucanego naruszenia [26].

25 — Zgodnie z orzecznictwem Komisja może zobowiązać przedsiębiorstwo, w razie potrzeby w drodze decyzji, do przedstawienia jej wszelkich koniecznych informacji dotyczących okoliczności, o których mogło wiedzieć, lecz nie może nałożyć na to przedsiębiorstwo obowiązku udzielenia odpowiedzi wiążących się z przyznaniem zaistnienia naruszenia, którego wykazanie należy do Komisji [zobacz ww. wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji (pkt 34 i powołane tam orzecznictwo)].

26 — Zobacz w tym względzie wyroki: z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P oraz C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, pkt 182 — 184, jak również z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-105/04 P Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji Zb.Orz. s. I-8725, pkt 38.

50. Jak przyznały wnoszące odwołanie, z pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 2004 r. wynikało, że Komisja uważa, iż naruszenie, którego dotyczył ten dokument, to znaczy naruszenie odnoszące się do „twardych wyrobów pasmanteryjnych: igły", stanowiło jedno ciągłe naruszenie. Wnoszące odwołanie zrozumiały zatem z pewnością, najpóźniej w dniu doręczenia im pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 2004 r., z jakiego powodu, począwszy od daty powyższego pisma, dokonany został podział postępowania na dwa odrębne postępowania, z których jedno doprowadziło do wydania spornej decyzji.

51. W tym zakresie, wbrew temu, co sugerują wnoszące odwołanie, nie uważam, aby można było nałożyć na Komisję obowiązek bardziej szczegółowego wyjaśniania powodów, które skłaniają ją do określenia samego przedmiotu dokumentu, jakim jest pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, mające za zadanie właśnie ograniczenie przedmiotu etapu postępowania administracyjnego, który ma doprowadzić Komisję do ostatecznego zajęcia stanowiska w przedmiocie zarzucanego naruszenia [27]. W konsekwencji stanowiska proponowanego przez wnoszące odwołanie należałoby bowiem żądać od Komisji, aby wyjaśniała swoje tymczasowe stanowisko określone w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, z uwzględnieniem okoliczności wynikających ze wstępnego dochodzenia, których instytucja ta nie uważa za konieczne włączać w ten etap postępowania administracyjnego. Komisja byłaby wówczas obowiązana nie tylko do tego, aby zgodnie z orzecznictwem, przedstawić w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów wszystkie istotne okoliczności, na których na tym etapie postępowania opiera się zarzut zaistnienia naruszenia, ale również, aby przedstawić dokładne uzasadnienie dotyczące okoliczności (z natury nieistotnych), na których nie zamierza się opierać w ramach tego postępowania administracyjnego.

52. Moim zdaniem tego rodzaju wymóg dotyczący uzasadnienia byłby na tym etapie postępowania administracyjnego zbyt wygórowany.

53. W niniejszej sprawie należy zresztą podkreślić, jak podniosły wnoszące odwołanie w swoich pismach, że w chwili sporządzenia pisma w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 15 marca 2004 r. Komisja nie ukończyła jeszcze dochodzenia w odniesieniu do „zapięć" i dlatego nie przedstawiła jeszcze wnoszącym odwołanie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów w tym postępowaniu; pismo to zostało bowiem sporządzone dopiero w dniu 16 września 2004 r. W takich okolicznościach jest tym mniej zrozumiałe, jak można wymagać od Komisji szczegółowego uzasadnienia podziału postępowania w chwili sporządzenia pierwszego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów w odniesieniu do „twardych wyrobów pasmanteryjnych: igły", w sytuacji gdy na tym etapie żaden inny dokument nie odnosi się do stwierdzenia istnienia innego naruszenia art. 81 ust. 1 WE.

54. Zaznaczę przy tym, że w wyroku w sprawie van Landewyck i in. przeciwko Komisji Trybunał oddalił zarzut oparty na nieprawidłowym i nieuzasadnionym połączeniu, na etapie decyzji stwierdzającej naru-

27 — Zobacz w tym względzie ww. wyrok w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 183.

szenie art. 81 WE, trzech początkowo oddzielnych postępowań, na tej podstawie, że przedsiębiorstwa i zainteresowane stowarzyszenia miały możność przedstawienia stanowiska co do zarzutów postawionych w ramach postępowania administracyjnego, których źródłem były różne skargi wnoszone sukcesywnie w toku postępowania [28]. Otóż pomimo braku uzasadnienia decyzji dotyczącej „połączenia" trzech postępowań, będącej przedmiotem odwołania w tamtej sprawie, Trybunał stwierdził, że nic nie stało na przeszkodzie, aby Komisja rozstrzygnęła jedną decyzją sprawę tego samego naruszenia będącego przedmiotem kilku skarg sukcesywnie wnoszonych w toku tego samego postępowania [29].

55. Nie widzę przyczyny, dla której na Komisji miałby spoczywać obowiązek uzasadnienia w szerszym zakresie, w przypadku gdy instytucja ta dokonuje podziału postępowania, jeżeli pismo w sprawie przedstawienia zarzutów dało wnoszącym odwołanie możliwość przedstawienia ich stanowiska w przedmiocie tego podziału w ramach postępowania administracyjnego zakończonego wydaniem spornej decyzji. Przypomnę w tym zakresie, że wnoszące odwołanie nigdy nie zarzuciły przed Sądem naruszenia prawa ani błędu w ocenie popełnionego przez Komisję w spornej decyzji w odniesieniu do twierdzeń zawartych w jej pkt 250–260, zgodnie z którymi na rynkach, określonych w tej decyzji doszło do „jednego i ciągłego naruszenia" art. 81 ust. 1 WE.

28 — Zobacz wyrok z dnia 29 października 1980 r. w sprawach połączonych od 209/78 do 215/78 oraz 218/78 van Landewyck i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 3125, pkt 29–32.

29 — Ibidem, pkt 32.

56. Uważam zatem, że Sąd nie miał obowiązku podnosić z urzędu rzekomego braku uzasadnienia podziału postępowania administracyjnego.

57. Dlatego pierwszy zarzut odwołania powinien zostać oddalony jako bezzasadny.

C — *W przedmiocie drugiego zarzutu odwołania opartego na pozbawieniu prawa do sądu i na naruszeniu prawa do skutecznej ochrony sądowej*

1. Argumentacja stron

58. Wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że odmówił zbadania legalności podziału postępowania, podczas gdy z jednej strony przyznał, że niniejsza sprawa różni się od tej, w której został wydany ww. wyrok w sprawie Tokai II, a z drugiej strony dysponował wskazówkami, to jest pismami w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 16 września 2004 r. i z dnia 8 marca 2006 r. w sprawach „zapięć", z których wynikało, że Komisja w sposób arbitralny dokonała podziału jednego i ciągłego naruszenia. Przeciwnie niż orzekł Sąd w pkt 66 zaskarżonego wyroku, wynik tego postępowania nie leżał już w sferze domysłów. Sąd pominął również fakt, że zgodność z prawem spornej decyzji zależy

od tego, czy naruszenie, które zostało w niej stwierdzone i ukarane stanowiło odrębne naruszenie względem czwartego naruszenia ukaranego w ramach decyzji w sprawie „zapięć".

59. Komisja zasadniczo przypomina, że decyzja w sprawie „zapięć" nie była wydana w chwili, gdy Sąd rozpoznawał sprawę, która doprowadziła do wydania zaskarżonego wyroku oraz że pisma w sprawie przedstawienia zarzutów są dokumentami o charakterze przygotowawczym. Komisja proponuje odrzucenie tego zarzutu.

2. Ocena

60. Jak już zauważyłem w ramach badania pierwszego zarzutu odwołania, ocena Sądu zawarta w pkt 63–66 zaskarżonego wyroku, przytoczona w pkt 17 niniejszej opinii, została z konieczności pośrednio przedstawiona w ramach badania wpływu, jakie miało rzekome naruszenie prawa do bycia wysłuchanym na zgodność z prawem spornej decyzji.

61. Ponieważ Sąd orzekł, moim zdaniem słusznie, że wnoszące odwołanie miały możność kwestionowania podziału postępowania, to rozważania przedstawione w pkt 63–66 zaskarżonego wyroku są zatem według mnie zbyteczne.

62. Zgodnie z orzecznictwem, zarzuty skierowane przeciwko takim zbytecznym elementom uzasadnienia wyroku Sądu nie zasługują na uwzględnienie [30].

63. Moim zdaniem drugi zarzut odwołania należy zatem uznać za nieistotny dla sprawy.

64. W każdym razie zarzut ten jest według mnie bezzasadny.

65. Przede wszystkim, inaczej niż twierdzą wnoszące odwołanie, Sąd w pkt 65 zaskarżonego wyroku nie uznał, że niniejsza sprawa różni się od tej, w której zapadł wyrok Tokai II, lecz poprzestał na streszczeniu argumentów wnoszących odwołanie, przedstawionych na poparcie ich stanowiska, zgodnie z którymi sprawy „igieł" i „zapięć" pokrywają się w taki sposób, że sytuacja w rozpoznawanej sprawie nie jest całkowicie porównywalna z sytuacją w powyższej sprawie Tokai II. W punkcie 66 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł bowiem, że „twierdzenia [wnoszących odwołanie] będą jednak mogły zostać zweryfikowane dopiero po wydaniu decyzji w sprawie zapięć".

30 — Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 28 października 2004 r. w sprawie C-164/01 P van den Berg przeciwko Radzie i Komisji, Zb.Orz. s. I-10225, pkt 60, jak również z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 148.

66. Następnie, właśnie jeśli chodzi o ocenę zawartą w pkt 66 zaskarżonego wyroku, bezsporne jest, że w momencie wniesienia skargi do Sądu, ani poddania sprawy pod obrady po zakończeniu postępowania ustnego, nie została jeszcze wydana żadna decyzja kończąca postępowanie administracyjne w sprawie „zapięć". Okoliczność, że Sąd, jak wskazują wnoszące odwołanie, w dniu rozprawy w sprawie, w której wydano zaskarżony wyrok, dysponował dwoma pismami w sprawie przedstawienia zarzutów skierowanymi do wnoszących odwołanie w sprawie „zapięć", nie pozwalał mu w żaden sposób, ze względu na charakter z konieczności tymczasowy ustaleń zawartych w powyższych dokumentach [31], uznać, że pisma te wskazują na rzekomy brak obiektywnych powodów uzasadniających podział postępowania. Gdyby Sąd przyjął stanowisko sugerowane przez wnoszące odwołanie na poparcie niniejszego zarzutu i uwzględnił okoliczności wskazane w powołanych pismach w sprawie przedstawienia zarzutów, to moim zdaniem spowodowałby, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku naruszałoby prawo poprzez fakt, że Sąd uwzględnił tymczasowe oceny nie licząc się z ewentualnymi uwagami przedsiębiorstw, do których skierowane były powyższe pisma, w niewłaściwy sposób wyprzedzając decyzję w sprawie „zapięć" [32].

67. Poza tym należy przypomnieć, że wnoszące odwołanie nigdy nie twierdziły przed Sądem, że Komisja naruszyła prawo lub popełniła błędy w ocenie przyjmując w spornej decyzji, że istniało jedno ciągłe naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

68. Sąd mógł więc jedynie ograniczyć się do uznania, że twierdzenia wnoszących odwołanie oparte na aktach przygotowawczych do decyzji w sprawie „zapięć", która nie była wydana ani w momencie poddania sprawy pod obrady, ani nawet w chwili ogłoszenia zaskarżonego wyroku, miały charakter wyłącznie spekulatywny i nie mogły podważyć legalności spornej decyzji.

69. Wskazując zatem w pkt 66, zdanie pierwsze zaskarżonego wyroku, że twierdzenia te mogą być zweryfikowane dopiero po wydaniu decyzji w sprawie „zapięć", Sąd nie dopuścił się żadnego naruszenia prawa. Przeciwnie, odpowiedział on na argumenty wnoszących odwołanie, słusznie ograniczając zakres swojej kontroli do skontrolowania spornej decyzji w świetle zarzutów powołanych przez wnoszące odwołanie. Moim zdaniem nie można zatem twierdzić, że Sąd odmówił skarżącym wymierzenia sprawiedliwości lub naruszył ich prawo do skutecznej ochrony sądowej.

70. Ponadto ocena zawarta w pkt 66 zdanie pierwsze zaskarżonego wyroku, jak również wyjaśnienie udzielone w jego pkt 232 in fine, dotyczące proporcjonalności grzywny nałożonej w spornej decyzji, w porównaniu do grzywny, której nałożenie groziłoby wnoszącym odwołanie w decyzji w sprawie „zapięć", zgodnie z którą podniesiony przez wnoszące odwołanie argument mógłby zostać powołany w ramach ewentualnego późniejszego postępowania przeciwko decyzji w sprawie „zapięć", wskazują według mnie

31 — Zobacz w tym względzie orzecznictwo powołane w przypisie 21 do niniejszej opinii.

32 — W przedmiocie wysokości grzywien, zob. ww. wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 434.

na staranie Sądu, aby wskazać wnoszącym odwołanie, że ich zarzuty powinny, z lepszym skutkiem, zostać skierowane przeciwko decyzji, która ewentualnie zapadnie w sprawie „zapięć” [33].

71. Z powyższych względów uważam, że drugi zarzut oparty na pozbawieniu prawa do sądu i na naruszeniu prawa do skutecznej ochrony sądowej, powinien zostać oddalony, po pierwsze, jako nieistotny dla sprawy, lub ewentualnie, jako bezzasadny.

D — *W przedmiocie trzeciego zarzutu odwołania opierającego się na niedostatecznym uwzględnieniu przez Sąd stwierdzonego uchybienia przez Komisję obowiązkowi uzasadnienia przy określaniu wagi naruszenia*

72. Trzeci zarzut składa się z dwóch części opartych, odpowiednio, na niedostatecznym uwzględnieniu przez Sąd stwierdzonego uchybienia przez Komisję obowiązkowi uzasadnienia przy określaniu rozmiaru właściwych rynków oraz na niedostatecznym uwzględnieniu przez Sąd stwierdzonego uchybienia przez Komisję obowiązkowi uzasadnienia w odniesieniu do konkretnego wpływu naruszenia na rynek.

33 — Jak wskazały wnoszące odwołanie podczas rozprawy w niniejszej sprawie, wniosły one skargę na decyzję w sprawie „zapięć” (zob. pkt 18 niniejszej opinii).

1. W przedmiocie pierwszej części trzeciego zarzutu opartej na niedostatecznym uwzględnieniu przez Sąd stwierdzonego uchybienia przez Komisję obowiązkowi uzasadnienia przy określaniu rozmiaru właściwych rynków.

a) Rozważania Sądu

73. W skardze wniesionej do Sądu wnoszące odwołanie zarzucały Komisji w szczególności to, że nie uzasadniła dostatecznie swoich ocen odnoszących się do rozmiaru właściwych rynków, zawartych w spornej decyzji.

74. W pkt 87 zaskarżonego wyroku Sąd zauważył najpierw, że ze względu na antykonkurencyjny charakter porozumień, Komisja nie miała w niniejszej sprawie obowiązku oznaczenia rynku dla celów stosowania art. 81 ust. 1 WE.

75. Jednakże w pkt 88 zaskarżonego wyroku Sąd dodał, że skoro sporna decyzja nakłada grzywnę na podstawie rozporządzenia nr 1/2003, to ustalenia faktyczne dotyczące właściwego rynku mają znaczenie dla sprawy, nawet jeśli ich niewystarczający charakter nie mógł spowodować stwierdzenia nieważności tej decyzji w całości.

76. W pkt 89 zaskarżonego wyroku Sąd podkreślił:

„89. Istotnie, zgodnie z wytycznymi, przy ocenie wagi naruszenia »należy wziąć pod uwagę« nie tylko właściwy charakter naruszenia, lecz także »jego rzeczywisty wpływ na rynek, tam gdzie może to być zmierzone« (pkt 1 A akapit pierwszy). Otóż, aby ocenić rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, konieczne jest oznaczenie tego rynku. Wytyczne stanowią również, że w celu określenia wagi naruszenia, »trzeba będzie wziąć również pod uwagę rzeczywiste ekonomiczne możliwości […] spowodowania [przez sprawcę naruszenia] znaczących szkód innym podmiotom« (pkt 1 A akapit czwarty), co zakłada konieczność określenia rozmiaru rynków oraz udziału w rynku posiadanego przez zainteresowane przedsiębiorstwa".

77. Stwierdziwszy, że nie istniał brak uzasadnienia w odniesieniu do oznaczenia rynków (pkt 95 zaskarżonego wyroku), Sąd przeanalizował twierdzenia Komisji dotyczące rozmiaru rynku znajdujące się w pkt 45, 46 uzasadnienia spornej decyzji.

78. W pkt 98 zaskarżonego wyroku Sąd zauważył, że dokonana przez Komisję ocena rozmiaru trzech rozpoznanych przez nią rynków produktowych jest niepełna i nie umożliwia sprawdzenia rozmiarów wszystkich właściwych rynków. Sąd stwierdził w pkt 99 zaskarżonego wyroku, że sporna decyzja „jest dotknięta wadliwością polegającą na niewystarczającym uzasadnieniu, która mogłaby skutkować częściowym stwierdzeniem nieważności [tej] decyzji […], chyba że twierdzenia Komisji dotyczące rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania przez zainteresowane przedsiębiorstwa znaczących szkód, są w inny sposób uzasadnione w [spornej] decyzji".

79. W pkt 100, 101 zaskarżonego wyroku Trybunał stwierdził, co następuje:

„100. Otóż w niniejszej sprawie skarżące nigdy nie kwestionowały twierdzeń Komisji przedstawionych w [uzasadnieniu spornej] decyzji, pozwalających stwierdzić, że istnieją takie możliwości, mimo braku powołanych wyżej informacji. Komisja stwierdziła bowiem w pkt 325 [uzasadnienia spornej] [d]ecyzji, że w okresie trwania naruszenia, Prym i Entaco byli liderami europejskiego rynku produkcji igieł oraz że konkurencja była bardzo ograniczona [stanowiła ją głównie Needle Industries (India) Ltd]; że Prym był numerem jeden w Europie w innych sektorach twardych wyrobów pasmanteryjnych, takich jak systemy zapięć i szpilki oraz jednym z głównych

konkurentów na rynku zamków błyskawicznych oraz, że Coats i Prym byli głównymi konkurentami w zakresie sprzedaży detalicznej igieł do szycia ręcznego pod markami odpowiednio Milward i Newey.

101. Powyższe uwagi, jakkolwiek zatytułowane »Zróżnicowane traktowanie« znajdują się w części [spornej] decyzji odnoszącej się do »Wagi naruszenia« i zawierają odwołania do kryteriów właściwych dla oceny rzeczywistych możliwości ekonomicznych spowodowania znaczących szkód przez sprawców naruszenia. Ponadto skarżące nigdy nie kwestionowały, że należą do najsilniejszych przedsiębiorstw tego sektora".

81. Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd dopuścił się również naruszenia prawa, uznając, że Komisja w dostateczny sposób opisała rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, odwołując się w pkt 101 zaskarżonego wyroku do faktu, że zainteresowane przedsiębiorstwa zajmują pozycje liderów. Sąd nie zauważył zatem różnicy pomiędzy określeniem rzeczywistych możliwości ekonomicznych spowodowania przez przedsiębiorstwo znaczących szkód a określeniem rzeczywistego wpływu na rynek, tam gdzie może to być zmierzone. Wnoszące odwołanie przyznają, że, o ile odwołanie do pozycji lidera może w ostateczności być wystarczające dla stwierdzenia ekonomicznej możliwości spowodowania przez przedsiębiorstwo znaczących szkód, to odwołanie takie nie może wystarczyć dla określenia rzeczywistego wpływu na rynek, które wymaga ustalenia rozmiaru rynków. Ponadto wnoszące odwołanie uważają, że istnieje sprzeczność pomiędzy pkt 89 a pkt 99, jak również pkt 100 uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Wnoszące odwołanie twierdzą zatem, że wady obciążające zaskarżony wyrok powinny skutkować stwierdzeniem nieważności spornej decyzji.

b) Argumentacja stron

80. Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd nie wziął pod uwagę okoliczności, że naruszenie obowiązku uzasadnienia w odniesieniu do rozmiaru właściwych rynków produktowych miało wpływ na określenie konkretnej wagi naruszenia, ponieważ jej określenie wymaga łącznego zastosowania kilku kryteriów. Wnoszące odwołanie precyzują w tym względzie, że Komisja sama wskazała w pkt 333 uzasadnienia spornej decyzji, że określiła rzeczywistą wagę naruszenia na podstawie rozmiaru właściwych rynków oraz możliwości ekonomicznych spowodowania znaczących szkód przez sprawców naruszenia.

82. Komisja odpiera, że zgodnie z prawidłowym rozumieniem zaskarżonego wyroku, Sąd przyznał, iż obowiązek określenia rozmiaru rynków produktowych istnieje wyłącznie wtedy, gdy bada się możliwości spowodowania znaczących szkód przez zainteresowane przedsiębiorstwa. Jednak jeśli możliwość ta może zostać stwierdzona w inny sposób, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie, to Komisja nie ma obowiązku określania rozmiaru rynków (pkt 89, 90, 99 i 101 zaskarżonego wyroku). Ponadto jak wynika z orzecznictwa Sądu, metoda ustalania grzywien opisana w wytycznych w żadnym razie nie wymaga, by w celu określenia kwoty wyjściowej grzywny uwzględniać rozmiary rynków produktowych.

83. Zdaniem Komisji Sąd nie pomylił kwestii określenia rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania przez przedsiębiorstwa znaczących szkód z kwestią określenia rzeczywistego wpływu naruszenia, gdyż w pkt 115 zaskarżonego wyroku stwierdził on uchybienia w uzasadnieniu w zakresie rzeczywistego wpływu.

84. Komisja dodaje, że Sąd orzekając w pkt 89 zaskarżonego wyroku, iż Komisja miała obowiązek oznaczyć właściwy rynek, a więc określić jego rozmiar, z pewnością nie mógł przyjąć, że chodzi o takie samo oznaczenie jak to, którego należy dokonać w ramach stosowania art. 82 WE; w przeciwnym razie orzecznictwo, zgodnie z którym Komisja stosując art. 81 ust. 1 WE nie ma obowiązku oznaczania rynku, byłoby zupełnie pozbawione znaczenia. W żadnym wypadku ewentualne błędy dotyczące twierdzeń odnoszących się do rozmiaru rynków nie mogą skutkować stwierdzeniem nieważności spornej decyzji w całości.

c) Ocena

85. Na wstępie należy wyjaśnić, że krytyka wnoszących odwołanie pod adresem zaskarżonego wyroku zawarta w niniejszej części trzeciego zarzutu, dotyczy wyłącznie dokonanej przez Sąd oceny uzasadnienia spornej decyzji w odniesieniu do rozmiaru właściwych rynków, na potrzeby określenia wagi naruszenia. Ponieważ ta ostatnia stanowi, jak już wspomniałem, jedno z dwóch kryteriów ustalania wysokości grzywny zawartych w art. 23 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003, to niniejsza część zarzutu, zakładając, że zostanie uwzględniona, może, oprócz uchylenia zaskarżonego wyroku, skutkować jedynie, jak zauważył Sąd w pkt 88, 99 zaskarżonego wyroku, stwierdzeniem nieważności spornej decyzji w części, i ewentualnie zmianą tej decyzji.

86. Jednakże nie sądzę, aby ta część zarzutu zasługiwała na uwzględnienie.

87. Po pierwsze, jak słusznie zauważyła Komisja w odpowiedzi na odwołanie, wnoszące odwołanie pod kilkoma względami niewłaściwie odczytują krytykowane uzasadnienie zaskarżonego wyroku, ponieważ mylą oceny dokonane przez Sąd odnoszące się do rozmiaru rynków z ocenami dotyczącymi rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, które zresztą są przedmiotem drugiej części niniejszego zarzutu i które zostały przedstawione w innych punktach uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Inaczej niż twierdzą wnoszące odwołanie, Sąd nigdy bowiem nie stwierdził, że Komisja dostatecznie opisała rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, powołując się w pkt 101 zaskarżonego wyroku na pozycję lidera zajmowaną przez zainteresowane przedsiębiorstwa. Oceny zawarte w pkt 101 zaskarżonego wyroku odnoszą się wyłącznie do rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania znaczących szkód innym podmiotom przez

zainteresowane przedsiębiorstwa, w rozumieniu pkt 1, A akapit czwarty wytycznych, a nie do rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, o którym stanowi pkt 1, A akapit pierwszy wytycznych.

88. Po drugie, wydaje się, że wnoszące odwołanie uważają, chociaż ich argumentacja w tym względzie nie jest szczególnie jasna, iż kryteria oceny wagi naruszenia na potrzeby ustalania grzywny należy stosować łącznie, a zatem jeżeli Komisja, jak to czyni w spornej decyzji, odwołuje się do rozmiaru rynków jako jednego z tych kryteriów, to Sąd nie może orzec, iż niewystarczające uzasadnienie w odniesieniu do tego kryterium, może zostać uzupełnione poprzez odesłanie do poczynionych w spornej decyzji ustaleń dotyczących rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania znaczących szkód przez zainteresowane przedsiębiorstwa.

89. Należy w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem waga naruszeń powinna być ustalana z uwzględnieniem dużej liczby elementów, w szczególności takich jak charakterystyczne dla danej sprawy okoliczności, jej kontekst i efekt odstraszający grzywien, przy czym nie została sporządzona wiążąca lub wyczerpująca lista kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględniać [34].

90. Trybunał orzekał, że wśród okoliczności, które mogą mieć wpływ na ustalanie wagi naruszeń, znajduje się zachowanie każdego przedsiębiorstwa, rola odgrywana przez każde z nich w ustalaniu uzgodnionych praktyk, korzyść, jaką mogły one odnieść z tych praktyk, ich rozmiary, wartość odnośnych towarów, jak również zagrożenie, jakie stanowi ten rodzaj naruszeń dla celów Wspólnoty Europejskiej [35].

91. Komisja nie ma zatem, co do zasady, żadnego obowiązku uwzględniania rozmiaru rynków produktowych, jako kryterium oceny wagi naruszenia, kryterium to jest tylko jedną z wielu istotnych okoliczności [36].

92. Inaczej niż podnoszą wnoszące odwołanie w odniesieniu do pkt 91 powołanego wyżej wyroku w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, z punktu tego nie można wyprowadzić innego wniosku. W punkcie tym wskazano bowiem jedynie, że należy uwzględnić „rozmiary dotkniętego rynku", co z pewnością odnosi się do wielkości geograficznej właściwego rynku, co potwierdza pkt 1, A wytycznych, a nie do rozmiaru ekonomicznego (czy wielkości obrotu) dotkniętych rynków.

34 — Zobacz wyroki: z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. s. I-4411, pkt 33; ww. wyrok z dnia 15 października 2002 r. w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 465; ww. wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 241 oraz ww. wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 129.

35 — Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1825, pkt 129; ww. wyrok w sprawie Danske Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 242 oraz ww. wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 130.

36 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 132.

93. Należy przypomnieć, że Komisja stwierdziła w spornej decyzji, iż, aby określić wagę naruszenia, oparła się na różnych elementach, takich jak rozmiar rynków oraz rzeczywiste ekonomiczne możliwościach spowodowania przez przedsiębiorstwa znaczących szkód innym podmiotom, przy czym ten ostatni element został wyraźnie wskazany w pkt 1, A akapit czwarty wytycznych.

94. Należy w tym względzie zauważyć, że wnoszące odwołanie nie krytykują twierdzenia Sądu przedstawionego w pkt 89 zaskarżonego wyroku, zgodnie z którym na potrzeby ustalenia wagi naruszenia, określenie rozmiaru rynków byłoby konieczne (a zatem w rzeczywistości celowe), aby określić rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez przedsiębiorstwa znaczących szkód innym podmiotom, w rozumieniu wytycznych.

95. Uważają one jednak, że Sąd sam sobie zaprzeczył stawiając najpierw taki wymóg, a następnie akceptując, w pkt 99, 100 zaskarżonego wyroku, aby stwierdzone przez niego braki w uzasadnieniu w odniesieniu do określenia rozmiaru rynków, były uzupełnione poprzez odwołanie się do pozycji lidera na rynkach, uczynione przez Komisję w pkt 325 uzasadnienia spornej decyzji i niezakwestionowane przez wnoszące odwołanie.

96. Chociaż uważam, że wnoszące odwołanie zupełnie słusznie podkreślają sprzeczność, która wychodzi na jaw przy lekturze uzasadnienia przedstawionego w pkt 89, 99 i 100 zaskarżonego wyroku [37], to jednak moim zdaniem zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie z następujących powodów.

97. Jak orzekał Trybunał i co przypomniał Sąd w pkt 90 zaskarżonego wyroku, w celu określenia wpływu wywieranego przez przedsiębiorstwo na rynek, istotny jest udział w rynku, jaki posiada to przedsiębiorstwo [38].

98. Jednakże nie można wywodzić na podstawie tego orzecznictwa, że dla oceny wpływu przedsiębiorstwa na rynek lub, używając terminologii zawartej w wytycznych, rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania znaczących szkód innym podmiotom, należy zmierzyć te możliwości zobowiązując Komisję do uprzedniego oznaczenia rynku, jak również do oceny jego rozmiaru wyrażonego wielkością obrotu [39].

37 — Przypomnę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, kwestia, czy uzasadnienie wyroku Sądu zawiera sprzeczności, stanowi kwestię prawną, która jako taka może zostać podniesiona w ramach odwołania. Zobacz w szczególności ww. wyrok w sprawie Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, pkt 71 wraz z powołanym orzecznictwem.

38 — Wyrok z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. s. I-8417, pkt 139.

39 — Przypomnijmy, że w pkt 95 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, iż Komisja dopełniła obowiązku uzasadnienia, jeśli chodzi o oznaczenie właściwych rynków, czego wnoszące odwołanie nie zakwestionowały.

99. Jak słusznie twierdzi Komisja, interpretowanie pkt 89 zaskarżonego wyroku w taki sposób, że stawia on tego rodzaju wymóg, prowadziłaby do nałożenia na Komisję obowiązku dowodowego, którego nie ma ona nawet w ramach stwierdzania naruszenia art. 81 ust. 1 WE, gdy takie naruszenie z samej swej natury jest sprzeczne z tym artykułem, co stwierdził Sąd w pkt 86, 87 zaskarżonego wyroku odwołując się do utrwalonego orzecznictwa (punkty te nie są zresztą kwestionowane przez wnoszące odwołanie) [40].

100. Takie stanowisko oznaczałoby również szczególnie rygorystyczną wykładnię wytycznych.

101. Chociaż uważam, że Sąd słusznie uznał, iż Komisja, na potrzeby określenia wagi naruszenia i ustalenia grzywny, ma obowiązek uwzględnić rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez sprawców naruszenia znaczącej szkody innym podmiotom, w rozumieniu pkt 1, A akapit czwarty wytycznych, to według mnie uwzględnienie takie nie musi obowiązkowo „zakłada[ć] konieczność[ci] określenia rozmiaru rynków", w przeciwieństwie do tego, co orzekł Sąd w pkt 89 zaskarżonego wyroku.

102. Moim zdaniem natomiast, bardziej poprawnie jest uznanie, że takie możliwości sprawców naruszenia mogą być wykazane wszelkimi odpowiednimi środkami dowodowymi, wśród których znajduje się określenie rozmiaru rynków wyrażonego wielkością obrotu.

103. Właśnie to kryterium zastosował Sąd w pkt 99–101 zaskarżonego wyroku. Stwierdziwszy, że sporna decyzja nie była dostatecznie uzasadniona, jeżeli chodzi o określenie rozmiaru rynków wyrażonego wielkością obrotu Sąd uznał bowiem, że powyższy brak w uzasadnieniu może zostać uzupełniony przez inne elementy uzasadnienia zawarte w spornej decyzji, w szczególności przez ustalenia dokonane w pkt 325 uzasadnienia tej decyzji odnoszące się w ogólnym zarysie do tego, co strony niniejszego postępowania określiły jako zajmowana przez wnoszące odwołanie pozycja lidera na rynkach.

104. Należy w tym zakresie zauważyć, że wnoszące odwołanie w pkt 63, 66 odwołania wyraźnie uznają słuszność takiego kryterium

40 — Trybunał stwierdził, że „oznaczenie rynku właściwego w ramach stosowania art. 85 ust. 1 traktatu [obecnie art. 81 ust. 1 WE], ma jedynie umożliwić stwierdzenie, czy dane porozumienie może wpływać na handel między państwami członkowskimi i czy jego celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku" [postanowienie z dnia 16 lutego 2006 r. w sprawie C-111/04 P, Adriatica di Navigazione przeciwko Komisji, pkt 31]. Sąd wywnioskował z tego całkiem logicznie w pkt 86 zaskarżonego wyroku, że obowiązek oznaczenia rynku właściwego w decyzji przyjętej na podstawie art. 81 WE nie jest bezwzględny, lecz ciąży na Komisji jedynie wówczas, gdy bez takiego oznaczenia nie można stwierdzić, czy dane porozumienie może wpłynąć na handel między państwami członkowskimi i czy jego celem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku. Zobacz także w szczególności wyroki Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 206, jak również z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie T-62/98 Volkswagen przeciwko Komisji, Rec. s. II-2707, pkt 230, oraz z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-44/00 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2223, pkt 132.

oceny rzeczywistych możliwości ekonomicznych spowodowania przez przedsiębiorstwo znaczących szkód. Poprzestają one w tym kontekście na zarzuceniu Komisji, że nie wykazała dostatecznie istnienia takiej pozycji lidera na rynku, mając na względzie okoliczności sprawy. Tego rodzaju krytyka, odnosząca się do ustalenia faktów i ich oceny, nie podlega rozpoznaniu przez Trybunał w ramach odwołania, z wyjątkiem przypadku ich wypaczenia przez Sąd [41], co w niniejszej sprawie nie zostało przez wnoszące odwołanie podniesione.

105. Dlatego, mimo naruszenia prawa i sprzeczności w uzasadnieniu, którymi dotknięte jest rozumowanie Sądu przedstawione w pkt 89, 99 i 100 zaskarżonego wyroku, uchybienia te nie miały takiego wpływu na rozstrzygnięcie powyższego wyroku, który skutkowałby jego uchyleniem.

106. Proponuję zatem oddalić pierwszą część trzeciego zarzutu jako bezzasadną.

41 — Zobacz w tym względzie w szczególności wyrok z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie C-510/06 P Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-1843, pkt 105 wraz z powołanym orzecznictwem.

2. W przedmiocie drugiej części trzeciego zarzutu opartej na niedostatecznym uwzględnieniu przez Sąd stwierdzonego uchybienia przez Komisję obowiązkowi uzasadnienia w odniesieniu do konkretnego wpływu naruszenia na rynek

a) Rozważania Sądu

107. W pkt 108 zaskarżonego wyroku Sąd przypomniał, że zgodnie z pkt 1, A akapit pierwszy wytycznych Komisja, w celu określenia wagi naruszenia, obowiązana jest badać rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek tylko wówczas, gdy okaże się, że wpływ ten może być zmierzony.

108. Następnie w pkt 109 zaskarżonego wyroku Sąd zauważył, że w niniejszej sprawie Komisja nigdy nie twierdziła, że wpływ nie był wymierny i sama wskazała w trakcie postępowania sądowego, iż naruszenie zostało wprowadzone w życie, co spowodowało, że musiało ono wywrzeć rzeczywisty wpływ na warunki konkurencji na właściwych rynkach.

109. Sąd, opierając się w tym względzie na praktyce decyzyjnej Komisji i na jednym ze swoich wyroków, nie zgodził się z tym twierdzeniem, uznając je za „nieprzekonywujące”, z tego względu, że wprowadzenie w życie

porozumienia nie zakłada koniecznie, iż wywrze ono rzeczywiste skutki. Sąd zarzucił również Komisji, że nie udzieliła odpowiedzi na argument wnoszących odwołanie, zgodnie z którym rozpatrywane porozumienia nie spowodowały podwyżki cen sprzedaży igieł z otworami (pkt 110 zaskarżonego wyroku). Sąd stwierdził wreszcie, że Komisja oparła się wyłącznie na związku przyczynowo-skutkowym pomiędzy wprowadzeniem w życie porozumienia a jego rzeczywistym wpływem, co nie było wystarczające do ustalenia grzywny (pkt 111 zaskarżonego wyroku). W pkt 112 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził zatem, że Komisja nie wywiązała się należycie z ciążącego na niej obowiązku uzasadnienia.

110. W pkt 190 zaskarżonego wyroku Sąd przeanalizował skutki prawne powyższego uchybienia obowiązkowi uzasadnienia. W punkcie tym Sąd podkreślił, że w szczególności uzasadnienie Komisji dotyczące określenia kwoty grzywny nie zawierało wyjaśnienia, dlaczego zmniejszenie wpływu naruszenia po dniu 13 marca 1997 r., które Komisja zresztą wyraźnie uznała w pkt 320 uzasadnienia spornej decyzji, nie zostało uwzględnione przy ustalaniu grzywny. Jednakże Sąd stwierdził, że „[ten] brak uzasadnienia nie może jednak w okolicznościach niniejszej sprawy prowadzić do uchylenia lub obniżenia kwoty nałożonej grzywny, dlatego że kwalifikacja naruszenia jako »bardzo poważnego« była uzasadniona [z powodów przedstawionych w pkt 188, 189 zaskarżonego wyroku] i że Komisja wybrała minimalną kwotę wyjściową przewidzianą w wytycznych za takie naruszenie (a raczej, ściślej rzecz biorąc kwotę maksymalną za naruszenie »poważne«), to znaczy 20 mln EUR. Komisja podnosi bowiem słusznie, że wybór kwoty minimalnej w niniejszej sprawie jest wystarczający, aby uwzględnić zmniejszenie wpływu naruszenia w okresie jego trwania".

b) Argumentacja stron

111. Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd dopuścił się naruszenia prawa, orzekając w pkt 190 zaskarżonego wyroku, że brak uzasadnienia w zakresie oceny rzeczywistego wpływu naruszenia nie musiał w okolicznościach niniejszej sprawy prowadzić do uchylenia lub obniżenia grzywny, ponieważ uzasadniona była kwalifikacja naruszenia jako »bardzo poważnego«. Tym samym zdanie wnoszących odwołanie Sąd myli kwestię materialnej zgodności z prawem decyzji z kwestiami dotyczącymi skutków prawnych naruszenia obowiązku uzasadnienia mającego charakter formalny. Ponieważ Komisja dysponuje w materii porozumień szerokim zakresem uprawnień dyskrecjonalnych, to przestrzeganie norm proceduralnych i obowiązku uzasadnienia mają pierwszorzędne znaczenie dla zapewnienia prawa do obrony.

112. Komisja odpiera twierdzenie wnoszących odwołanie. Przyznaje ona jednak, że Sąd w pkt 109–112 zaskarżonego wyroku dopuścił się naruszenia prawa. Sąd z jednej strony wymagał od Komisji, aby wykazała brak wymiernego rzeczywistego wpływu, a tym-

czasem sam nie stwierdził, że wpływ ten był wymierny. Z drugiej strony Sąd orzekł wbrew utrwalonemu orzecznictwu, zgodnie z którym wprowadzenie w życie porozumienia mającego cel antykonkurencyjny wystarczy, aby wykluczyć możliwość stwierdzenia braku wpływu na rynek. Z tego względu Komisja zwraca się do Trybunału o zastąpienie uzasadnienia poprzez usunięcie twierdzeń zawartych w pkt 109–112 zaskarżonego wyroku dotyczących dowodzenia oraz wymiernego charakteru wpływu naruszenia na rynek.

c) Ocena

113. Przed rozpatrzeniem drugiej części zarzutu powołanego przez wnoszące odwołanie, dotyczącej pkt 190 zaskarżonego wyroku, należy przede wszystkim wypowiedzieć się w przedmiocie zgłoszonego przez Komisję wniosku o zastąpienie uzasadnienia, gdyż wniosek taki mógłby umożliwić Trybunałowi stwierdzenie naruszenia prawa przez Sąd i skorygowanie go, bez zmiany rozstrzygnięcia zaskarżonego wyroku, które w świetle innych względów jest zasadne [42].

42 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 9 czerwca 1992 r. w sprawie C-30/91 P Lestelle przeciwko Komisji, Rec. s. I-3755, pkt 28; z dnia 12 listopada 1996 r. w sprawie C-294/95 P Ojha przeciwko Komisji, Rec. s. I-5863, pkt 52; z dnia 13 lipca 2000 r. w sprawie C-210/98 P Salzgitter przeciwko Komisji, Rec. s. I-5843, pkt 58, jak również z dnia 9 września 2008 r. w sprawach połączonych C-120/06 P i C-121/06 P FIAMM i in. przeciwko Radzie i Komisji, Zb. Orz. s. I-6513, pkt 187.

i) W przedmiocie wniosku o zastąpienie uzasadnienia zgłoszonego przez Komisję

114. W centrum zarzutów podniesionych przez Komisję wobec uzasadnienia Sądu przedstawionego w pkt 109–112 zaskarżonego wyroku znajdują się dwie kwestie prawne.

115. Po pierwsze, Komisja uważa, że Sąd błędnie stwierdził, iż miała ona obowiązek przedstawienia dowodu na brak rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, podczas gdy z jednej strony obowiązek ten ciąży na niej tylko wówczas, gdy wpływ ten jest wymierny, co jej zdaniem nie miało miejsca w niniejszej sprawie zważywszy na charakter porozumień, których celem było unieszkodliwienie potencjalnej konkurencji na właściwych rynkach, a z drugiej strony Sąd nie stwierdził w końcu, że wpływ na rynek był w niniejszej sprawie wymierny.

116. Po drugie, Komisja podnosi, że Sąd dopuścił się naruszenia prawa przyjmując, iż niewystarczająco uzasadniła ona sporną decyzję, poprzestając na wskazaniu, że rzeczywiste skutki naruszenia na rynek dają się wywieść z wprowadzenia w życie porozumienia.

117. Moim zdaniem powyższe zarzuty nie w całości zasługują na uwzględnienie.

118. Jeżeli chodzi o pierwszą część zarzutów, to co prawda zgodnie z pkt 1, A akapit pierwszy wytycznych, wyłącznie do Komisji należy wykazanie rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, tam gdzie może to być zmierzone. W odniesieniu do porozumień horyzontalnych dotyczących cen lub podziału rynku, wytyczne stanowią, że porozumienia te mogą być kwalifikowane jako bardzo poważne naruszenia na podstawie samego ich charakteru, tak że Komisja nie ma obowiązku wykazywania rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek. W takim wypadku rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek stanowi jedną z wielu okoliczności.

119. Jednakże, jak stwierdził Sąd w pkt 111 zaskarżonego wyroku, Komisja poświęciła „rzeczywistemu wpływowi naruszenia" jeden rozdział spornej decyzji, w którym w szczególności wskazała, że naruszenie miało wpływ na rynek i że wpływ ten zmniejszył się między dniem 13 marca 1997 r. a dniem 31 grudnia 1999 r. A zatem jedno z dwóch, albo Komisja nie zamierza opierać się na kryterium rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek i w takim wypadku decyzja, którą nakłada ona grzywnę na przedsiębiorstwa biorące udział w porozumieniu będzie uwzględniać, na potrzeby określenia wagi naruszenia, wyłącznie charakter naruszenia i ewentualnie zasięg geograficzny rynku, zgodnie z pkt 1, A wytycznych, albo, na wzór spornej decyzji, Komisja zamierza oprzeć decyzję na istnieniu takiego wpływu i w takim wypadku według mnie istnieje domniemanie, zgodnie z którym uważa ona, że ten wpływ jest wymierny. Ponieważ zastosowanie tego kryterium może umożliwić Komisji podwyższenie kwoty grzywny, którą ma zamiar nałożyć, ponad minimalny próg 20 mln EUR przewidziany w wytycznych dla bardzo poważnych naruszeń, to trudno byłoby rozsądnie utrzymywać, że instytucja ta, gdy decyduje się poświęcić „rzeczywistemu wpływowi naruszenia" trzy punkty uzasadnienia decyzji nakładającej grzywnę, nie ma zamiaru oprzeć tej decyzji na kryterium rzeczywistego wpływu naruszenia. Moim zdaniem w tych okolicznościach, prawidłowy pod względem prawnym jest wniosek, do jakiego zasadniczo doszedł Sąd w zaskarżonym wyroku, że Komisja uznaje, iż wpływ opisany przez nią w decyzji jest co do zasady wymierny, chyba że w decyzji tej zostanie przedstawiony dowód, z którego będzie wynikać co innego.

120. To zatem w tym kontekście i na podstawie tego domniemania co do wymiernego charakteru, jaki ma rzeczywisty wpływ na rynek, Sąd podkreślił w pkt 109 zaskarżonego wyroku, że podczas postępowania sądowego Komisja nie wskazała w niniejszej sprawie, że rzeczywisty wpływ naruszenia nie był wymierny. W żadnym wypadku Sąd nie nałożył na Komisję obowiązku przeprowadzenia dowodu negatywnego, lecz, mając na uwadze wyżej określone domniemanie, ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że Komisja w trakcie postępowania sądowego nie obaliła tego domniemania, którego istnienie można wywieść z treści spornej decyzji.

121. Ponadto nie zasługuje na uwzględnienie wyjaśnienie przedstawione przez Komisję w odpowiedzi na odwołanie złożonej do Trybunału, zgodnie z którym z uwagi na charakter porozumień — które, przypomnę, miały za przedmiot podział rynków produk-

towych i geograficznych poprzez zneutralizowanie wejścia potencjalnego konkurenta na rynek — ich wpływ nie był wymierny; taki argument nie figuruje bowiem w spornej decyzji, a w każdym bądź razie nie został podniesiony w pierwszej instancji.

122. Wreszcie w ramach badania, czy sporna decyzja jest dostatecznie uzasadniona, nie było zadaniem Sądu, w zakresie, w jakim zarzut ten został podniesiony przez wnoszące odwołanie, rozstrzyganie, czy wpływ rzeczywiście był wymierny, ponieważ taka ocena odnosi się do zgodności z prawem spornej decyzji pod względem materialnym.

123. Proponuję więc oddalić pierwszą część zarzutów zgłoszonych przez Komisję w odniesieniu do uzasadnienia zawartego w pkt 109 zaskarżonego wyroku.

124. Na większą uwagę zasługuje druga część zarzutów dotycząca oceny Sądu zawartej w pkt 110–112 zaskarżonego wyroku, odnoszącej się do niedostatecznego wykazania rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek.

125. Na początku należy zauważyć, że rozumowanie Sądu w powyższych punktach zawarte w podtytule „W przedmiocie uzasadnienia dotyczącego ustalenia grzywny", jest niejasne. Sąd czyni bowiem w sposób chaotyczny jednocześnie rozważania natury formalnej odnoszące się do niewystarczającego uzasadnienia spornej decyzji (zarzucając na przykład Komisji w pkt 110 zaskarżonego wyroku, że nie odpowiedziała na argumenty wnoszących odwołanie dotyczące braku wzrostu cen sprzedaży igieł z otworami) oraz rozważania natury materialnej, zresztą znacznie bardziej istotne, odnoszące się do „nieprzekonywującego" lub nieścisłego charakteru argumentacji zawartej w pkt 318–320 uzasadnienia tej decyzji [43].

126. Wydaje mi się, że Komisja słusznie zarzuca Sądowi, iż uznał on, że uzasadnienie spornej decyzji odnoszące się do rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek jest niewystarczające.

127. Z jednej strony bowiem, zgodnie z orzecznictwem dotyczącym zakresu obowiązku uzasadnienia w odniesieniu do ustalania grzywny nałożonej za naruszenie wspólnotowych zasad konkurencji, podstawowe wymogi formalne wytyczone przez taki obowiązek są spełnione, jeżeli Komisja wskaże w swojej decyzji elementy oceny,

43 — W przedmiocie tego rozróżnienia, zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, pkt 67, 72, jak również pkt 92 zaskarżonego wyroku.

które umożliwiły jej zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia [44]. Otóż w niniejszej sprawie, jeżeli chodzi o wagę naruszenia, gdyż tylko ona jest tu rozstrzygana, elementy te zostały z pewnością przedstawione w pkt 316–325 uzasadnienia spornej decyzji, w tym w pkt 318–320 uzasadnienia tej decyzji przeprowadzona została ocena pod względem kryterium rzeczywistego wpływu.

128. Z drugiej strony, z twierdzeń zawartych w pkt 110 zdanie pierwsze i drugie zaskarżonego wyroku, jak również w pkt 111 zdanie ostatnie tego wyroku, wynika bezsprzecznie, że Sąd raczej badał zasadność uzasadnienia spornej decyzji, obalając zawarte w nim oceny, zamiast poprzestać na sprawdzeniu, czy Komisja przedstawiła w sposób jasny i niedwuznaczny rozumowanie, które doprowadziło ją do stwierdzenia istnienia rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek.

129. Uważam zatem, że Sąd dopuścił się naruszenia prawa uznając w pkt 112 zaskarżonego wyroku, że uchybienia, jakimi dotknięta jest sporna decyzja stwierdzone przezeń w pkt 110, 111 tego wyroku, polegają na niewystarczającym uzasadnieniu odnoszącym się do kryterium rzeczywistego wpływu na rynek [45].

130. Mimo wszystko nie uważam jednak, aby zgłoszony przez Komisję wniosek o zastąpienie uzasadnienia zasługiwał na uwzględnienie, chyba że wniosek ten należy rozumieć w ten sposób (w co bardzo wątpię), że Sąd powinien był stwierdzić błąd w ocenie prawnej.

131. Uważam bowiem, z powodów, które przedstawię w dalszej części, że Sąd miał zasadniczo słuszność, orzekając, iż Komisja w celu ustalenia grzywny nie mogła oprzeć się wyłącznie na związku przyczynowo-skutkowym pomiędzy wprowadzeniem w życie porozumienia a jego rzeczywistym wpływem na rynek.

132. W przeciwieństwie do tego, co twierdziła Komisja zarówno w odpowiedzi na odwołanie jak i podczas rozprawy, kwestia czy efektywne wprowadzenie w życie porozumienia wystarczy, aby wykazać rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, wcale nie jest

44 — Zobacz wyroki: z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-248/98 P KNP BT przeciwko Komisji, Rec. s. I-9641, pkt 42; w sprawie C-291/98 P Sarrió przeciwko Komisji, Rec. s. I-9991, pkt 73, jak również ww. wyrok w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 463.

45 — Należy w tym zakresie zauważyć, że o ile w wersji francuskiej punktu 115 zaskarżonego wyroku Sąd używa określenia „brak uzasadnienia", to z wersji zredagowanej w języku postępowania (to znaczy w języku niemieckim), jedynej autentycznej, w której stosuje się określenie „unzureichende Begründung", jasno wynika, że nie chodzi tu o brak uzasadnienia („Begründungsmangel"), lecz o uzasadnienie niewystarczające lub wadliwe („unzureichende Begründung"). Taką wykładnię potwierdza fakt, że określenie to jest identyczne z określeniem stosowanym w pkt 99 zaskarżonego wyroku, w którym Sąd stwierdził „niewystarczający charakter uzasadnienia" w odniesieniu do rozmiaru rynków.

przedmiotem „utrwalonego orzecznictwa" Sądu. W każdym razie zagadnienie to do chwili obecnej nie zostało rozstrzygnięte przez Trybunał, który będzie rozpoznawał je po raz pierwszy, nie tylko w niniejszej sprawie, lecz również w sprawach określanych jako sprawy „banków austriackich" [46].

133. Jak zaznaczył rzecznik generalny Y. Bot w swojej opinii w powyższych sprawach przedstawionej w dniu 26 marca 2009 r., istnieje wiele wątpliwości co do znaczenia słowa „wymierny" w rozumieniu wytycznych [47].

134. Wątpliwości te wynikają częściowo ze sprzeczności w orzecznictwie Sądu co do kwestii, czy stwierdzenie efektywnego wejścia w życie porozumienia wystarcza, aby wykazać istnienie rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek.

135. Jak słusznie podkreślił rzecznik generalny Y. Bot w powołanej wyżej opinii [48], można w tym względzie wyróżnić dwa nurty orzecznictwa.

136. W ramach pierwszego nurtu orzecznictwa Sąd orzeka, że Komisja, aby stwierdzić istnienie rzeczywistego wpływu na rynek, może w sposób uprawniony opierać się jedynie na wejściu w życie porozumienia. Do tego nurtu należą wyroki Sądu w sprawach banków austriackich [49], w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji [50], jak również, ostatnio w sprawie Hoechst przeciwko Komisji [51] i Carbone Lorraine przeciwko Komisji [52].

137. Natomiast, jak już zauważyłem, w zaskarżonym wyroku Sąd uznał, że Komisja w celu wykazania rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek, nie mogła poprzestać na stwierdzeniu, iż porozumienie zostało efektywnie wprowadzone w życie. Takie podejście wpisuje się w drugi nurt orzecznictwa, równoległy z pierwszym, który zasadniczo wymaga, aby Komisja była w stanie przedstawić konkretne i wiarygodne wskazówki świadczące z uzasadnionym prawdopodobieństwem, że porozumienie miało

46 — Sprawy połączone C-125/07 P Erste Bank der österreichischen Sparkassen przeciwko Komisji, C-133/07 P Raiffeisen Zentralbank Österreich przeciwko Komisji, C-135/07 P Bank Austria Creditanstalt przeciwko Komisji oraz C-137/07 P Österreichische Volksbanken przeciwko Komisji, zawisłe przed Trybunałem.

47 — Punkt 275 powołanej opinii.

48 — Zobacz pkt 279–300 powołanej opinii.

49 — Wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych od T-259/02 do T-264/02 oraz T-271/02 Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5169, pkt 288. Warto zauważyć, że wyrok ten został wydany przez tę samą izbę, która wydała zaskarżony wyrok, orzekającą w tym samym składzie.

50 — Wyrok z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02, Zb.Orz. s. II-4407. Zgodnie z pkt 148 tego wyroku, „wdrożenie — nawet częściowe — porozumienia o antykonkurencyjnym celu wystarczy, aby wykluczyć możliwość stwierdzenia braku wpływu takiego porozumienia na rynek". Należy zauważyć, że w ramach odwołania wniesionego do Trybunału, w wyniku którego został wydany wyrok z dnia 8 lutego 2007 r. w sprawie C-3/06 P Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-1331, nie zwrócono się do Trybunału o rozstrzygnięcie tej kwestii.

51 — Wyrok z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie T-410/03, Zb.Orz. s. II-881, pkt 345, 348.

52 — Wyrok z dnia 8 października 2008 r. w sprawie T-73/04, Zb.Orz. s. II-2661, pkt 84. Należy zauważyć, że od tego wyroku wniesione zostało odwołanie do Trybunału, zarejestrowane pod sygnaturą C-554/08 P (sprawa Le Carbone Lorraine przeciwko Komisji, aktualnie zawisła przed Trybunałem).

wpływ na rynek, natomiast efektywne wprowadzenie w życie porozumienia stanowi w ramach tej interpretacji jedynie ważną wskazówkę co nie pozwala jednak Komisji na ograniczenie analizy do tej wskazówki [53].

138. Zgodnie z tym stanowiskiem wprowadzenie w życie naruszenia stanowi jedynie wstępną przesłankę wykazania, że istnieje rzeczywisty wpływ porozumienia na rynek [54].

139. Zgodnie ze stanowiskiem przyjętym przez rzecznika generalnego Y. Bota w powołanej wyżej opinii [55], podzielam sposób rozumowania właściwy dla tego drugiego nurtu orzecznictwa.

140. Uważam bowiem, że jeżeli Komisja zamierza oprzeć decyzję, w której nakłada ona grzywnę na przedsiębiorstwo za naruszenie art. 81 ust. 1 WE, na tym, że istnieje rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, to powinna być w stanie przedstawić konkretne, wiarygodne i wystarczające wskazówki pozwalające jej ocenić, jaki rzeczywisty wpływ na konkurencję na rynku, mogło mieć naruszenie. Szczególnie ze względu na to, że istnienie rzeczywistego wpływu naruszenia umożliwia Komisji, w przypadku bardzo poważnego naruszenia z uwagi na sam jego charakter, zwiększyć jego wagę i podwyższyć kwotę wyjściową ponad przewidziany minimalny próg 20 mln EUR, to instytucja ta nie może poprzestać jedynie na stwierdzeniu, że porozumienie zostało efektywnie wprowadzone w życie i z tego względu, bez żadnych dodatkowych dowodów, ograniczyć się do przypuszczeń, że porozumienie to najprawdopodobniej miało skutki dla rynku.

141. Taki wymóg wydaje mi się jeszcze bardziej uzasadniony w świetle przywołanego przez orzecznictwo celu, zgodnie z którym grzywny nakładane na przedsiębiorstwa, które naruszyły art. 81 ust. 1 WE mają w szczególności za zadanie zwalczanie popełnianych przez nie czynów niedozwolonych [56].

142. Moim zdaniem nie można w tych okolicznościach przyjąć — jeżeli chodzi o porozumienia mające antykonkurencyjny cel takie jak porozumienia dotyczące podziału rynków produktowych i/lub geograficznych lub ustalanie cen — że Komisja, aby stwierdzić *istnienie* naruszenia, jest zwolniona nie tylko z obowiązku wykazania skutków powyższych porozumień, lecz również z obowiązku przed-

53 — Zobacz wyroki Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-322/01 Roquette Frères przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3137, pkt 77, 78; w sprawie T-329/01 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3255, pkt 178–181; w sprawie T-43/02 Jungbunzlauer przeciwko Komisji, Zb. Orz. s. II-3435, pkt 155–159) oraz T-59/02 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3627, pkt 161–165. Zobacz również podobnie wyroki Sądu z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie T-52/03 Knauf Gips przeciwko Komisji, pkt 392–395; w sprawie T-53/03 BPB przeciwko Komisji, Zb. Orz. s. II-1333, pkt 301–304 oraz T-54/03 Lafarge przeciwko Komisji, pkt 584–587. Należy zauważyć, że od wyroków wydanych w sprawach T-52/03 i T-54/03 wniesione zostały odwołania zarejestrowane odpowiednio pod sygnaturami C-407/08 P i C-413/08 P (sprawy Knauf Gips przeciwko Komisji i Lafarge przeciwko Komisji, zawisłe przed Trybunałem).

54 — Zobacz powołane wyżej wyroki: w sprawie Roquette Frères przeciwko Komisji, pkt 77 oraz w sprawie T-329/01 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, pkt 180.

55 — Zobacz punkty 303 — 314 tej opinii.

56 — Zobacz w szczególności powołane wyżej wyroki: w sprawie ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, pkt 173; w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 37 oraz wyrok z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-76/06 P Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4405, pkt 22.

stawienia konkretnych i wiarygodnych wskazówek, iż naruszenie ma rzeczywisty wpływ na rynek, podczas gdy jednocześnie uznaje ona za konieczne oparcie się na tym kryterium w celu określenia *wagi* naruszenia, a w konsekwencji, ustalenia grzywny, którą zamierza nałożyć na dane przedsiębiorstwa.

143. Według mnie wynika z tego, że Sąd miał co do zasady słuszność, orzekając w pkt 110, 111 zaskarżonego wyroku, że Komisja nie mogła bez dodatkowych wyjaśnień wywnioskować z samego wprowadzenia w życie porozumienia, iż istnieją rzeczywiste skutki tego porozumienia na rynku, oraz poprzestać na oparciu swojej decyzji na związku przyczynowo-skutkowym pomiędzy wprowadzeniem w życie porozumienia a jego rzeczywistym wpływem na rynek.

144. Proponuję zatem nie uwzględniać złożonego przez Komisję wniosku o zastąpienie uzasadnienia.

ii) W przedmiocie zarzutów poniesionych przez wnoszące odwołanie na poparcie drugiej części trzeciego zarzutu odwołania

145. Wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że odmówił stwierdzenia nieważności spornej decyzji, pomimo iż stwierdził, że Komisja uchybiła obowiązkowi uzasadnienia w odniesieniu do kryterium rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek [57]. Zdaniem wnoszących odwołanie Sąd nie mógł bowiem nie dopuszczając się naruszenia prawa, uznać w pkt 190 zaskarżonego wyroku, że kwota podstawowa grzywny była odpowiednia.

146. Nawet gdyby założyć, że Sąd słusznie stwierdził, iż uzasadnienie spornej decyzji ma braki, jeżeli chodzi o rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek, zamiast stwierdzić oczywisty błąd w ocenie w odniesieniu do tego kryterium, to nie wydaje mi się, aby przedstawiona przez wnoszące odwołanie argumentacja zasługiwała na uwzględnienie.

147. Należy przypomnieć, że jeśli chodzi o skargi wnoszone przeciwko decyzjom Komisji nakładającym na przedsiębiorstwa grzywny za naruszenie reguł konkurencji, właściwość Sądu obejmuje dwie kwestie. Z jednej strony, w ramach kontroli legalności tych decyzji na podstawie art. 230 WE, musi on sprawdzić w szczególności, czy został spełniony obowiązek uzasadnienia, którego naruszenie stanowi podstawę stwierdzenia nieważności decyzji. Z drugiej strony Sąd,

57 — Uwagi przedstawione w przypisie na stronie 45 niniejszej opinii dotyczące francuskiej wersji określenia „brak uzasadnienia", używanego w pkt 115 zaskarżonego wyroku, mają również zastosowanie do użycia tego określenia w pkt 190 wyroku. Należy zatem rozumieć, że określenie to, zgodnie z niemiecką wersją językową zaskarżonego wyroku, oznacza uzasadnienie niezgodne z prawem lub wadliwe a nie brak uzasadnienia.

w ramach nieograniczonego prawa orzekania przyznanego mu na mocy art. 229 WE i rozporządzenia nr 1/2003, jest uprawniony do oceny, czy wysokość grzywien jest odpowiednia [58].

148. Wynika z tego, że stwierdzenie niewystarczającego uzasadnienia w odniesieniu do jednego z kryteriów ustalania kwoty grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo za naruszenie art. 81 ust. 1 WE, nie skutkuje ipso facto uchyleniem, choćby częściowym, decyzji, w której grzywna ta została nałożona. Rozwiązanie takie musi uwzględniać kilka kryteriów, które mogą być stosowane przez Komisję w celu określenia wagi i czasu trwania danego naruszenia. Rozstrzygnięcie danej decyzji (w tym więc także kwota nałożonej grzywny), może bowiem być oparte na innych elementach uzasadnienia, niż te, które dotknięte są błędami lub uchybieniami stwierdzonymi przez sąd pierwszej instancji.

149. W spornej decyzji Komisja, mając na względzie wagę naruszenia, ustaliła kwotę wyjściową na 20 mln EUR. Powyższa kwota została ustalona w szczególności z uwzględnieniem charakteru naruszenia, jego rzeczywistego wpływu na rynek oraz geograficznego zasięgu tego rynku.

58 — Zobacz podobnie ww. wyroki KNP BT przeciwko Komisji, pkt 38–40 i Sarrió przeciwko Komisji, pkt 69–71.

150. W zaskarżonym wyroku Sąd stwierdziwszy uchybienia w ocenie Komisji dotyczącej rzeczywistego wpływu na rynek w ramach badania wagi naruszenia, sprawdził, czy uchybienia te mogły mieć również wpływ na ustalenie grzywny, to znaczy na kwotę wyjściową 20 mln EUR nałożoną na wnoszące odwołanie w spornej decyzji.

151. To właśnie w ramach kontroli sprawowanej na podstawie nieograniczonego prawa do orzekania Sąd, stwierdziwszy w pkt 188, 189 zaskarżonego wyroku, że kwalifikacja naruszenia jako bardzo poważnego była w spornej decyzji uzasadniona z powodu charakteru rozpatrywanych porozumień, słusznie orzekł w pkt 190 tego wyroku, iż stwierdzone uchybienia nie mogą w okolicznościach niniejszej sprawy prowadzić do uchylenia lub obniżenia kwoty nałożonej grzywny, z tego względu, że uzasadniona była kwalifikacja naruszenia jako „bardzo poważnego" i że Komisja wybrała minimalną kwotę wyjściową przewidzianą w wytycznych za takie naruszenie (a raczej, ściślej rzecz biorąc kwotę maksymalną za naruszenie „poważne"), to znaczy 20 mln EUR.

152. Innymi słowy Sąd uznał, że mimo iż rzeczywisty wpływ naruszenia na rynek uprawniałby Komisję do podwyższenia kwoty wyjściowej nałożonej przez nią grzywny, o ile ewentualnie pozwoliłyby na to okoliczności sprawy, to uchybienia związane z tym kryterium w każdym razie nie miały żadnego wpływu na wysokość kwoty przyjętej w niniejszej sprawie (a zatem również na rozstrzygnięcie spornej decyzji), ponieważ

powyższa kwota równa jest kwocie maksymalnej w kategorii „poważnych" naruszeń w rozumieniu wytycznych, podczas gdy naruszenie w niniejszej sprawie, ze względu na swój charakter można zakwalifikować jako „bardzo poważne". W tych okolicznościach Sąd uznał, w ramach nieograniczonego prawa do orzekania, że nie było potrzeby wykorzystywania przysługującego mu uprawnienia do zmiany spornej decyzji, albowiem przyjęta kwota wyjściowa i tak była obniżona biorąc pod uwagę kwalifikację naruszenia jako „bardzo poważnego", a zatem była ona odpowiednia.

153. Sądzę, że taka ocena i takie stanowisko nie stanowią naruszenia prawa.

154. Dlatego proponuję oddalić zarzuty podniesione przez wnoszące odwołanie na poparcie drugiej części trzeciego zarzutu odwołania. Z tego względu należy według mnie oddalić ten zarzut w całości.

E — *W przedmiocie czwartego zarzutu odwołania opartego na naruszeniu wytycznych i błędnej ocenie wagi naruszenia*

155. Zarzut ten składa się z dwóch części. Pierwsza część dotyczy nieuwzględnienia błędnej oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek. Druga część odnosi się do nieuwzględnienia, tytułem okoliczności łagodzącej, faktu, że wnoszące odwołanie dobrowolnie położyły kres naruszeniu.

1. W przedmiocie pierwszej części czwartego zarzutu dotyczącej nieuwzględnienia błędnej oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek

a) Argumentacja stron

156. Wnoszące odwołanie podnoszą, że Sąd w pkt 188–190 zaskarżonego wyroku w dwojaki sposób dopuścił się naruszenia prawa. Z jednej strony Sąd określił wagę naruszenia, uwzględniając jedynie jego abstrakcyjną postać. Nieuwzględnienie konkretnych okoliczności naruszenia jest sprzeczne zarówno z wytycznymi jak też z orzecznictwem Trybunału i praktyką decyzyjną Komisji. Z drugiej strony Sąd niesłusznie uznał, że kwota wyjściowa przewidziana w wytycznych dla bardzo poważnego naruszenia stanowi kwotę minimalną, której nie można obniżyć. Takie stanowisko jest sprzeczne z praktyką decyzyjną Komisji i stanowi naruszenie zasady proporcjonalności.

157. Komisja odsyła w części do argumentacji, którą przedstawiła w ramach trzeciego zarzutu w odniesieniu do rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek. Komisja dodaje, że Sąd nie uznał kwoty wyjściowej przewidzianej w wytycznych za nieprzekraczalny próg, lecz przeciwnie zbadał jej proporcjonalność w pkt 206, 223 zaskarżonego wyroku. Jeżeli chodzi o argumenty wnoszących odwołanie dotyczące praktyki decyzyjnej Komisji, to przytoczone przykłady są bądź nietrafne, bądź nowe lub nieścisłe.

159. Przypomnę, że w niniejszej sprawie Sąd uznał w pkt 188 zaskarżonego wyroku, iż badane naruszenie, które miało na celu podział rynku produktowego i geograficznego, z uwagi na jego charakter stanowiło ewidentne pogwałcenie prawa konkurencji i z tego względu było szczególnie poważne. Sąd wywnioskował z tego w pkt 189 zaskarżonego wyroku, że w świetle definicji zawartej w wytycznych, kwalifikacja naruszenia w spornej decyzji jako „bardzo poważnego" była uzasadniona.

b) Ocena

160. Moim zdaniem powyższa ocena jako taka nie stanowi jakiegokolwiek naruszenia prawa.

158. Należy przypomnieć, że w ramach odwołania od wyroku Sądu określającego kwotę grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo, które naruszyło wspólnotowe reguły konkurencji, kontrola Trybunału ma za cel z jednej strony zbadanie, w jakim stopniu Sąd uwzględnił, w sposób prawnie właściwy, wszystkie czynniki istotne dla dokonania oceny wagi określonego zachowania w świetle art. 81 WE i 82 WE, jak również art. 15 rozporządzenia nr 17 (lub art. 23 rozporządzenia nr 1/2003) oraz z drugiej strony zweryfikowanie, czy Sąd odniósł się w stopniu wymaganym przez prawo do wszystkich argumentów powołanych przez skarżącą w celu uchylenia lub obniżenia grzywny [59].

161. Trybunał miał już bowiem okazję, w wyroku w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji [60], potwierdzić przyjęte przez Sąd stanowisko, zgodnie z którym waga naruszenia może być określona poprzez odniesienie do charakteru i celu niezgodnych z prawem zachowań, a elementy dotyczące celu danego zachowania mogą mieć większe znaczenie dla określenia kwoty grzywny niż elementy dotyczące jego skutków. Trybunał orzekł zatem, że skutek praktyki antykonkurencyjnej nie stanowi decydującego kryterium dla oceny, czy kwota grzywny jest odpowiednia [61].

59 — Zobacz w szczególności ww. wyroki w sprawach: Baustahlgewebe przeciwko Komisji, pkt 128, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, pkt 217 i Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 69.

60 — Wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-194/99 P, Rec. s. I-10821.

61 — Ibidem pkt 118.

162. Ponadto na co słusznie powołał się Sąd w pkt 189 zaskarżonego wyroku, Komisja wskazała w wytycznych w odniesieniu do bardzo poważnych naruszeń, że są to z reguły „ograniczenia horyzontalne, takie jak kartele cenowe i podziału rynku, lub inne praktyki, które narażają na szwank prawidłowe funkcjonowanie jednolitego rynku, takie jak podział krajowych rynków" (pkt 1, A akapit drugi, tiret trzecie).

163. Z powyższego przykładowego opisu wynika, że porozumienia lub praktyki uzgodnione zmierzające, jak w niniejszej sprawie z jednej strony, do podziału rynków produktowych poprzez segmentację europejskiego rynku igieł i innych twardych wyrobów pasmanteryjnych a z drugiej strony do podziału rynku geograficznego poprzez segmentację europejskiego rynku igieł do szycia ręcznego, igieł rzemieślniczych, drutów dziewiarskich i szydełek, mogą otrzymać kwalifikację „bardzo poważnych" tylko na podstawie ich charakteru, przy czym takie zachowania nie muszą charakteryzować się szczególnym wpływem.

164. Uważam zatem, że wnoszące odwołanie nie mogą zarzucać Sądowi, iż orzekł, że kryteria wymienione w pkt 1, A akapit pierwszy wytycznych, nie mają co do zasady jednakowego znaczenia dla potrzeb oceny wagi naruszenia.

165. Ponadto jak zauważyłem w pkt 151, 152 niniejszej opinii, stwierdziwszy uchybienia dotyczące badania przez Komisję rzeczywistego wpływu naruszenia, Sąd odmówił jednak skorzystania z przysługującego mu uprawnienia do zmiany kwoty wyjściowej grzywny określonej w spornej decyzji, uznając co do zasady, że w okolicznościach sprawy kwota przyjęta w tej decyzji była obniżona, biorąc pod uwagę kwalifikację naruszenia jako „bardzo poważnego", wynikającą z samego charakteru naruszenia. Przeciwnie niż zarzucają wnoszące odwołanie, Sąd nie uznał zatem, że kwota 20 mln EUR określona w spornej decyzji, stanowiła nieprzekraczalny próg, lecz, jak wynika z pkt 190 zaskarżonego wyroku, zbadał w ramach przysługującego mu nieograniczonego prawa do orzekania, czy nie należało tej kwoty zmienić [62]. Fakt, że Sąd mając na względzie okoliczności sprawy uznał za stosowne nie zmieniać kwoty wyjściowej grzywny określonej w spornej decyzji, wyjaśniając powody uzasadniające taką ocenę, nie może stanowić sam w sobie naruszenia zasady proporcjonalności. Ponadto ewentualna okoliczność, że Komisja w innych sprawach odmiennie oceniała inne sprzeczne z prawem zachowania, nie ma żadnego znaczenia, bowiem praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi ram prawnych dla określania grzywien w dziedzinie konkurencji [63].

62 — Jako przykład podobnego postępowania zob. w szczególności wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-223/00 Kyowa Hakko Kogyo i Kyowa Hakko Europe przeciwko Komisji, Rec. s. II-2553, pkt 77–89.

63 — Zobacz w szczególności ww. wyroki w sprawach: Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 209–213; JCB Service przeciwko Komisji, pkt 205 oraz w sprawie C-510/06 P Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, pkt 82.

166. Pierwsza część czwartego zarzutu odwołania powinna zatem zostać oddalona.

2. W przedmiocie drugiej części czwartego zarzutu dotyczącej nieuwzględnienia, tytułem okoliczności łagodzącej, faktu, że wnoszące odwołanie dobrowolnie położyły kres naruszeniu

a) Argumentacja stron

167. W tej części zarzutu wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 211, 213 zaskarżonego wyroku dopuścił się naruszenia prawa orzekając, że możliwość uwzględnienia okoliczności łagodzącej istnieje tylko wówczas, gdy zainteresowane przedsiębiorstwa zostały skłonione do zaprzestania zachowań antykonkurencyjnych przez interwencję Komisji. Zdaniem wnoszących odwołanie dobrowolne położenie kresu naruszeniu, nawet przed pierwszą czynnością Komisji w ramach dochodzenia, powinno zgodnie z zasadami logiki zostać uwzględnione jako okoliczność łagodząca, gdyż z całą pewnością nie bierze się go pod uwagę przy ocenie czasu trwania naruszenia.

168. Dla Komisji analiza Sądu jest zgodna z jego orzecznictwem, którego nie ma powodu kwestionować.

b) Ocena

169. Nie ulega wątpliwości, że Sąd odrzucił argumentację wnoszących odwołanie, które żądały, aby wytknął on Komisji, iż odmówiła im uwzględnienia okoliczności łagodzącej zgodnie z pkt 3 wytycznych w szczególności na tej podstawie, że naruszenie zakończyło się przed datą pierwszych interwencji Komisji.

170. W pkt 211 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że uprzednie odstąpienie od niedozwolonego porozumienia nie może stanowić okoliczności łagodzącej w rozumieniu pkt 3 wytycznych. W takich okolicznościach zastosowanie obniżenia zbiegłoby się bowiem z uwzględnieniem czasu trwania naruszeń w celu ustalenia grzywien. W pkt 212 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że wcześniejsze odstąpienie od niedozwolonego porozumienia nie było wynikiem interwencji Komisji ani decyzji wnoszących odwołanie, aby położyć kres naruszeniu, lecz wynikło głównie, jak przyznały wnoszące odwołanie w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, ze zwiększonej zdolności produkcyjnej wnoszących odwołanie na terenie Republiki Czeskiej. W pkt 213 zaskarżonego wyroku Sąd zauważył, że wcześniejsze odstąpienie od porozumienia zostało już wzięte pod uwagę przy ocenie czasu trwania naruszenia, a zatem nie może ono stanowić okoliczności łagodzącej.

171. Niezależnie od kwestii (faktycznej), czy skarżące z wyprzedzeniem położyły kres

naruszeniu w sposób całkowicie dobrowolny, czy też ze względów ekonomicznych, dokonana przez Sąd wykładnia wytycznych moim zdaniem nie narusza prawa.

172. Należy bowiem przypomnieć, że pkt 3 wytycznych stanowi, iż co do zasady kwota podstawowa grzywny ustalonej przez Komisję ulega obniżeniu w szczególności, gdy obwinione przedsiębiorstwo położy kres naruszeniu bezzwłocznie po pierwszej interwencji Komisji.

173. W powołanym wyżej wyroku w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, Trybunał miał już okazję potwierdzić ocenę Sądu, zgodnie z którą uwzględnienie okoliczności łagodzącej na podstawie pkt 3 wytycznych jest możliwe tylko wówczas, gdy stwierdzone naruszenie zostało zaprzestane lub przynajmniej było w trakcie zaprzestania w momencie przeprowadzenia pierwszych kontroli przez Komisję [64].

174. To stanowisko, jakkolwiek w nieco innych okolicznościach, zostało ostatnio potwierdzone w ww. wyroku w sprawie C-510/06 P Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, w którym Trybunał orzekł, że przedsiębiorstwu temu słusznie odmówiono możliwości skorzystania z obniżenia kwoty podstawowej grzywny, która została na nie nałożona, na tej podstawie, że zaprzestała swojego bezprawnego zachowania niezwłocznie po pierwszych interwencjach amerykańskich organów ds. konkurencji, które zostały przeprowadzone przed interwencjami Komisji [65]. Trybunał uzasadnił swoją ocenę koniecznością zapewnienia odstraszającego skutku grzywny nałożonej przez Komisję oraz skutecznością art. 81 ust. 1 WE [66].

175. Wynika z tego, że Sąd nie dopuścił się żadnego naruszenia prawa, potwierdzając wyrażoną przez Komisję w spornej decyzji, odmowę uwzględnienia na korzyść wnoszących odwołanie okoliczności łagodzącej na tej podstawie, że położyły one kres naruszeniu art. 81 ust. 1 WE, którego to naruszenia wnoszące odwołanie nie kwestionowały.

176. Dlatego też uważam, że druga część czwartego zarzutu odwołania nie zasługuje na uwzględnienie. Zarzut ten powinien więc zostać oddalony w całości.

64 — Punkty 158, 160.

65 — Punkt 150

66 — Idem, pkt 149.

F — *W przedmiocie piątego zarzutu odwołania opartego na naruszeniu zasady proporcjonalności w ramach ustalania kwoty grzywny*

1. Argumentacja stron

177. Wnoszące odwołanie twierdzą, że Sąd określając wagę naruszenia w ramach ustalania grzywien, pod dwoma względami naruszył zasadę proporcjonalności. Z jednej strony Sąd zastosował wytyczne w sposób formalny, nie biorąc pod uwagę konkretnych okoliczności naruszenia. Z drugiej strony Sąd zbadał proporcjonalność grzywny wyłącznie w świetle pojedynczych kryteriów, nie biorąc pod uwagę okoliczności sprawy w sposób całościowy. Wnoszące odwołanie szczególnie krytykują pod tym względem pkt 228–232 zaskarżonego wyroku.

178. Dla Komisji zarzut ten jest niedopuszczalny, gdyż wymagałby od Trybunału ponownego zbadania wysokości grzywny. Pomocniczo Komisja podkreśla, że Sąd szczegółowo zbadał proporcjonalność grzywny i że argumenty wnoszących odwołanie są bezzasadne.

2. Ocena

179. Jeśli chodzi o pierwszy zarzut skarżących dotyczący zastosowania wytycznych w sposób formalny, to powinien on zostać oddalony z tych samych powodów, które przedstawiłem w pkt 165 niniejszej opinii. Na poparcie tego zarzutu wnoszące odwołanie ograniczają się bowiem do powtórzenia, jakoby Sąd uznał kwotę wyjściową 20 mln EUR za nieprzekraczalny próg. Zgodnie z moimi uwagami przedstawionymi wyżej, taka krytyk nie zasługuje na uwzględnienie.

180. Jeśli chodzi o drugi zarzut, to należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem do obowiązków Trybunału

orzekającego w ramach odwołania nie należy zastąpienie własną, bardziej słuszną oceną oceny Sądu, który w ramach nieograniczonego prawa orzekania orzeka o kwotach grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo z powodu naruszenia przez nie prawa wspólnotowego [67].

181. Wynika stąd, że Trybunał w ramach odwołania nie jest właściwy, aby dokonywać ponownego, ogólnego badania grzywien [68].

182. Tymczasem w niniejszej sprawie wnoszące odwołanie zwracają się w istocie do Trybunału o dokonanie ponownego badania kwoty grzywny nałożonej przez Sąd. Podnoszą one bowiem w pkt 103–108 odwołania, iż rzekomy brak rzeczywistego wpływu na rynek, czas trwania i zróżnicowany wpływ naruszenia, wcześniejsze jego zaprzestanie, rzekoma dysproporcja pomiędzy grzywną a całkowitym obrotem, rzekomo mniejszy rozmiar rynków właściwych, jak również procent jaki stanowi nałożona przez Komisję grzywna w stosunku do rocznej wielkości pierwszego poziomu rynków właściwych, powinny skłonić Sąd do obniżenia kwoty grzywny nałożonej w spornej decyzji.

183. Do obowiązków Trybunału w ramach odwołania należy natomiast w szczególności sprawdzenie, czy Sąd odniósł się w stopniu wymaganym przez prawo do wszystkich argumentów powołanych przez stronę wnoszącą odwołanie w celu uchylenia lub obniżenia grzywny [69].

184. W tym względzie jak podniosła Komisja w odpowiedzi na odwołanie i jak wynika z analizy trzeciego i czwartego zarzutu odwołania przeprowadzonej w ramach niniejszej opinii, Sąd szczegółowo zbadał powołane wyżej argumenty skarżących, które zostały powtórzone w pkt 103–108 odwołania.

185. Ponadto jeżeli chodzi o bardziej szczegółową krytykę dotyczącą rzekomej dysproporcji pomiędzy grzywną a całkowitym obrotem wnoszących odwołanie, jak również pomiędzy roczną wielkością pierwszego poziomu rynków właściwych, które nie były przedmiotem badania w ramach udzielenia odpowiedzi na poprzedzające zarzuty odwołania, Sąd w pkt 228–232 zaskarżonego wyroku, mając na względzie argumentację skarżących i przysługujące mu nieograniczone prawo orzekania, słusznie sprawdził, czy kwota przyjęta w spornej decyzji, jest proporcjonalna w odniesieniu do tych elementów. Należy w tym względzie zazna-

67 — Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 15 grudnia 1994 r. w sprawie C-320/92 P Finsider przeciwko Komisji, Rec. s. I-5697, pkt 46; z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-51/92 P Hercules Chemicals przeciwko Komisji, Rec. s. I-4235, pkt 109; ww. wyrok w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 614, jak również ww. wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 245.

68 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 246 wraz z powołanym tam orzecznictwem.

69 — Zobacz w szczególności ww. wyroki w sprawach Baustahlgewebe przeciwko Komisji, pkt 128 i Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 69.

czyć, że Sąd dokonał tej oceny nie ograniczając się do pułapu 10% całkowitego obrotu przewidzianego w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, którego przestrzeganie, jak słusznie zauważył w pkt 226 zaskarżonego wyroku, nie gwarantuje automatycznie zapewnienia proporcjonalności grzywny.

186. W świetle powyższych rozważań proponuję oddalić piąty zarzut odwołania, a w związku z tym odwołanie w całości.

III — W przedmiocie kosztów

187. Zgodnie z art. 122 akapit pierwszy regulaminu, jeżeli odwołanie jest bezzasadne, Trybunał rozstrzyga o kosztach. Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania w przedmiocie odwołania na podstawie jego art. 118, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Komisja zażądała obciążenia wnoszących odwołanie kosztami, a moim zdaniem te ostatnie przegrały sprawę, należy obciążyć je kosztami postępowania odwoławczego.

IV — Wnioski

188. W świetle powyższych rozważań proponuję, by Trybunał orzekł, że:

1. Odwołanie zostaje oddalone.

2. William Prym GmbH & Co. KG i Prym Consumer GmbH & Co. KG zostają obciążone kosztami postępowania.